

**ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ
ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ**

**Βρυξέλλες, 12 Μαΐου 2014
(OR. en)**

9647/14

**COHOM 77
FREMP 86
CYBER 26
COPS 118
PESC 481**

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Αποστολέας: Συμβουλίου

με ημερομηνία: 12 Μαΐου 2014

αριθ. προηγ. εγγρ.: 9032/14 + COR1 COHOM 62 FREMP 68 CYBER 24 COPS 87 PESC 408

Θέμα: Κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για την ελευθερία της έκφρασης εντός και εκτός διαδικτύου

Στις 12 Μαΐου 2014, το Συμβούλιο ενέκρινε τις κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για την ελευθερία της έκφρασης εντός και εκτός διαδικτύου.

**Κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ στον τομέα των ανθρωπίνων
δικαιωμάτων για την ελευθερία της έκφρασης
εντός και εκτός διαδικτύου**

I. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Η ελευθερία της γνώμης και η ελευθερία της έκφρασης είναι θεμελιώδη δικαιώματα όλων των ανθρώπων. Τα δικαιώματα αυτά, απαραίτητα για την ατομική αξιοπρέπεια και ολοκλήρωση, αποτελούν επίσης βασικά θεμέλια της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου, της ειρήνης, της σταθερότητας, της βιώσιμης ανάπτυξης χωρίς αποκλεισμούς και της συμμετοχής στα κοινά. Τα κράτη έχουν την υποχρέωση να σέβονται, να προστατεύουν και να προάγουν τα δικαιώματα ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης.
2. Η ελευθερία της γνώμης και η ελευθερία της έκφρασης είναι ουσιώδεις για την εκπλήρωση και την άσκηση ευρέος φάσματος ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένης της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι και του συνέρχεσθαι, της ελευθερίας της σκέψης, της θρησκευτικής ελευθερίας, της ελευθερίας των πεποιθήσεων, του δικαιώματος στην εκπαίδευση, του δικαιώματος στη συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή, του δικαιώματος του εκλέγειν και όλων των υπόλοιπων πολιτικών δικαιωμάτων που σχετίζονται με τη συμμετοχή στα κοινά. Δεν μπορεί να υπάρξει δημοκρατία χωρίς τα δικαιώματα αυτά.
3. Η ελευθερία της γνώμης και η ελευθερία της έκφρασης είναι σημαντικές από μόνες τους για την προώθηση της αυτοπραγμάτωσης και της αυτονομίας των ατόμων. Η ελευθερία της έκφρασης, συμπεριλαμβανομένης της καλλιτεχνικής έκφρασης, είναι απαραίτητη για την ανάπτυξη και την εκδήλωση της ταυτότητας των ατόμων στην κοινωνία.

4. Τα ελεύθερα, πολύμορφα και ανεξάρτητα μέσα ενημέρωσης είναι ουσιαστικής σημασίας σε κάθε κοινωνία για την προαγωγή και την προάσπιση της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης, καθώς και άλλων ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τα ανεξάρτητα μέσα ενημέρωσης, ακριβώς επειδή διευκολύνουν την ελεύθερη ροή πληροφοριών και ιδεών επί θεμάτων γενικού ενδιαφέροντος και διασφαλίζουν τη διαφάνεια και τη λογοδοσία, αποτελούν έναν από τους ακρογωνιαίους λίθους μιας δημοκρατικής κοινωνίας. Χωρίς ελευθερία της έκφρασης και ελευθερία των μέσων ενημέρωσης, δεν είναι δυνατόν να υπάρξουν ενημερωμένοι και ενεργοί πολίτες με συμμετοχή στα κοινά.
5. Το έργο των δημοσιογράφων, που αποκαλύπτουν κατάχρηση εξουσίας, φέρνουν στο φως υποθέσεις διαφθοράς και αμφισβητούν τις καθιερωμένες απόψεις, συχνά τους εκθέτει σε απτό κίνδυνο εκφοβισμού και βίας. Τέτοιου είδους επιθέσεις και εκφοβισμός – που συχνά συνοδεύονται από την άρνηση των κρατικών αρχών να διερευνήσουν αποτελεσματικά και να δώσουν τέλος στην ατιμωρησία για τέτοιες πράξεις – δεν πλήττουν μόνο το θύμα, αλλά και περιορίζουν τη δυνατότητα του κοινού να αποκτήσει πληροφορίες και να έρθει σε επαφή με ιδέες. Οι προσπάθειες προστασίας των δημοσιογράφων δεν πρέπει να περιορίζονται σε όσους έχει αναγνωριστεί επίσημα η ιδιότητα αυτή, αλλά πρέπει επίσης να περιλαμβάνουν το υποστηρικτικό προσωπικό και άλλα άτομα, όπως «πολίτες δημοσιογράφους», συντάκτες ιστολογίων, ακτιβιστές των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που κάνουν χρήση των νέων μέσων επικοινωνίας για να απευθυνθούν σε ένα μαζικό κοινό. Οι προσπάθειες να τερματιστεί η ατιμωρησία για εγκλήματα σε βάρος δημοσιογράφων και άλλων παραγόντων των μέσων ενημέρωσης πρέπει να συνδέονται με την προστασία και την υπεράσπιση των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.¹
6. Οι τεχνολογικές καινοτομίες στην τεχνολογία των πληροφοριών και των επικοινωνιών δίνουν νέες ευκαιρίες στους πολίτες να μεταδώσουν πληροφορίες σε ένα μαζικό κοινό και έχουν σημαντική επίδραση στη συμμετοχή και τη συμβολή των πολιτών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Οι καινοτομίες αυτές έφεραν και νέες προκλήσεις. Όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα που ισχύουν εκτός διαδικτύου πρέπει να προστατεύονται και στο διαδίκτυο, ιδίως το δικαίωμα στην ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης και το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, το οποίο περιλαμβάνει επίσης την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

¹ Βλέπε κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ για τους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (2004, ενημέρωση 2008).

7. Με οδηγό τις σχετικές διατάξεις² της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) και του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και σύμφωνα με τις διεθνείς και ευρωπαϊκές υποχρεώσεις σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα³, η ΕΕ έχει δεσμευτεί να σέβεται, να προστατεύει και να προωθεί την ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης εντός των συνόρων της. Με τις παρούσες κατευθυντήριες γραμμές, η ΕΕ επιβεβαιώνει ότι είναι αποφασισμένη να προαγάγει, στο πλαίσιο της εξωτερικής πολιτικής της για τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης ως δικαιώματα που μπορούν να ασκούνται από όλους και παντού, με βάση τις αρχές της ισότητας, της απαγόρευσης των διακρίσεων και της καθολικότητας. Μέσω των εργαλείων εξωτερικής πολιτικής της, η ΕΕ επιδιώκει να βοηθήσει στην έγκαιρη αντιμετώπιση και πρόληψη των παραβιάσεων των δικαιωμάτων αυτών με τρόπο συνεπή και συγκροτημένο.

B. ΣΚΟΠΟΣ ΤΩΝ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΩΝ ΓΡΑΜΜΩΝ

8. Κατά την προαγωγή και την προστασία της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης, η ΕΕ έχει ως γνώμονα τον οικουμενικό, αδιαίρετο, αλληλένδετο και αλληλεξαρτώμενο χαρακτήρα όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ατομικών, πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών ή πολιτιστικών. Οι παρούσες κατευθυντήριες γραμμές πρέπει, συνεπώς, να ερμηνεύονται υπό το πρίσμα άλλων κατευθυντήριων γραμμών της ΕΕ που έχουν εγκριθεί στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
9. Οι κατευθυντήριες γραμμές εξηγούν τα διεθνή πρότυπα για τα ανθρώπινα δικαιώματα σχετικά με την ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης και παρέχουν πολιτική και επιχειρησιακή καθοδήγηση στους υπαλλήλους και το προσωπικό των θεσμικών οργάνων της ΕΕ και των κρατών μελών της ΕΕ για το έργο τους σε τρίτες χώρες και σε πολυμερή φόρουμ, καθώς και στις επαφές τους με διεθνείς οργανώσεις, την κοινωνία των πολιτών και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη.
10. Οι κατευθυντήριες γραμμές παρέχουν επίσης στους υπαλλήλους και το προσωπικό πρακτική καθοδήγηση σχετικά με τον τρόπο συμβολής στην πρόληψη πιθανών παραβιάσεων της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης, ανάλυσης συγκεκριμένων περιπτώσεων και αποτελεσματικής αντίδρασης σε περιπτώσεις παραβιάσεων, προκειμένου να προστατευθεί και να προαχθεί η ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης στο πλαίσιο της εξωτερικής δράσης της ΕΕ. Περιγράφουν επίσης πώς και σε ποιες αυστηρά καθορισμένες περιστάσεις μπορεί να περιοριστεί η ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης.

² Άρθρα 2, 6, 21, 49 της ΣΕΕ και άρθρα 7, 8, 10, 11, 22 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ είναι συμβαλλόμενα μέρη του ICCPR και της ΕΣΑΔ.

³ Βλ. παράρτημα II για έναν μη εξαντλητικό κατάλογο των διεθνών και ευρωπαϊκών προτύπων και προδιαγραφών σχετικά με την ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης.

Γ. ΟΡΙΣΜΟΙ

11. Το δικαίωμα στην ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης κατοχυρώνεται στα άρθρα 19 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΟΔΔΑ) και του Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα (ICCPR). Το άρθρο 19 του ICCPR ορίζει ότι «Κανείς δεν πρέπει να υπόκειται σε διακριτική μεταχείριση και να παρενοχλείται για τις απόψεις του. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία της αναζήτησης, της λήψης και της μετάδοσης πληροφοριών και απόψεων κάθε είδους, ανεξαρτήτως συνόρων, προφορικά, γραπτά, σε έντυπα, σε κάθε μορφή τέχνης ή με κάθε άλλο μέσο της επιλογής του. Η άσκηση των δικαιωμάτων, που προβλέπονται στην παράγραφο 2 του άρθρου αυτού, συνεπάγεται ειδικά καθήκοντα και ευθύνες. Μπορεί, επομένως, να υπόκειται σε ορισμένους περιορισμούς, οι οποίοι όμως πρέπει να προβλέπονται με σαφήνεια από το νόμο και να είναι απαραίτητοι: α) Για τον σεβασμό των δικαιωμάτων ή της υπόληψης των άλλων, β) Για την προστασία της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας ή των χρηστών ηθών». Μια χρήσιμη πηγή καθοδήγησης για την ερμηνεία του άρθρου 19 είναι η γενική παρατήρηση αριθ. 34 της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (UNHRC/GC34).⁴

α) Δικαίωμα των προσώπων να πρεσβεύουν τις απόψεις τους ανενόχλητα

12. Κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα να πρεσβεύει τις απόψεις του ανενόχλητα. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει επίσης το δικαίωμα των προσώπων να αλλάζουν γνώμη οποτεδήποτε και για οποιονδήποτε λόγο επιλέγουν ελεύθερα. Κανένα πρόσωπο δεν επιτρέπεται να υφίσταται παραβιάσεις των δικαιωμάτων του λόγω των πραγματικών, συναγόμενων ή υποτιθέμενων απόψεών του. Οποιαδήποτε μορφή ή προσπάθεια εξαναγκασμού προσώπου να έχει ή όχι μια άποψη απαγορεύεται.
13. Όλες οι μορφές απόψεων προστατεύονται, συμπεριλαμβανομένων των απόψεων κοινωνικού, πολιτικού, επιστημονικού, ιστορικού, ηθικού και θρησκευτικού χαρακτήρα. Τα κράτη δεν μπορούν να επιβάλλουν τυχόν εξαίρεση ή περιορισμό της ελευθερίας της γνώμης ούτε να ποινικοποιούν την υποστήριξη άποψης.

⁴ Η γενική παρατήρηση είναι μια μη δεσμευτική ερμηνεία του περιεχομένου διατάξεων σχετικών με τα ανθρώπινα δικαιώματα από τα όργανα που έχουν συσταθεί με τις Συνθήκες των ΗΕ. Η γενική παρατήρηση αριθ. 34 παρέχει κατευθυντήριες γραμμές για τα συμβαλλόμενα κράτη σχετικά με την ερμηνεία συγκεκριμένων πτυχών του άρθρου 19 του ICCPR και είναι προσβάσιμη στον ακόλουθο σύνδεσμο:
<http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/GC34.pdf>

β) Το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης

i. *Το δικαίωμα αναζήτησης και λήψης πληροφοριών*

14. Το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης περιλαμβάνει την ελευθερία λήψης πληροφοριών. Πρόκειται για βασική συνιστώσα της δημοκρατικής διακυβέρνησης καθώς η προώθηση των συμμετοχικών διαδικασιών λήψης αποφάσεων είναι αδύνατη χωρίς επαρκή πρόσβαση σε πληροφορίες. Για παράδειγμα, η δημοσιοποίηση πληροφοριών που διατηρούν κρατικές οντότητες μπορεί, σε ορισμένες περιστάσεις, να βοηθήσει στην αποκάλυψη παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η εξασφάλιση της πρόσβασης σε πληροφορίες μπορεί να προαγάγει τη δικαιοσύνη και την αποκατάσταση, ιδίως έπειτα από περιόδους σοβαρών παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών έχει τονίσει ότι το κοινό και τα άτομα δικαιούνται να έχουν πρόσβαση, στον μέγιστο δυνατό βαθμό, σε πληροφορίες σχετικά με τις ενέργειες και τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων των κυβερνήσεών τους.⁵
15. Κάθε άτομο πρέπει να έχει το δικαίωμα να εξακριβώσει σε κατανοητή μορφή εάν διατηρούνται και αποθηκεύονται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν, και, εάν ναι, ποια καθώς και για ποιους σκοπούς. Κάθε άτομο πρέπει επίσης να είναι σε θέση να διαπιστώσει ποιες δημόσιες αρχές ή ιδιώτες ή οργανισμοί ελέγχουν ή μπορούν να λάβουν αποφάσεις που επηρεάζουν την επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων που τηρούνται σε ηλεκτρονικά ή μη αυτοματοποιημένα αρχεία. Εάν τα εν λόγω αρχεία περιλαμβάνουν εσφαλμένα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα ή έχουν συλλεχθεί ή υποστεί επεξεργασία σε αντίθεση με τις διατάξεις του νόμου, κάθε άτομο πρέπει να έχει το δικαίωμα να εξασφαλίσει τη διόρθωση των αρχείων που το αφορούν και, σε ορισμένες περιπτώσεις, τη διαγραφή τους. Τα κράτη οφείλουν να καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια ώστε να διασφαλίσουν την εύκολη, ταχεία, αποτελεσματική και πρακτική πρόσβαση στις πληροφορίες αυτές. Αναγνωρίζεται ότι μπορεί να είναι σκόπιμο να εξεταστεί η προστασία των δεδομένων στο πλαίσιο της ελευθερίας της έκφρασης.
16. Το διαδίκτυο και οι ψηφιακές τεχνολογίες πολλαπλασίασαν τις δυνατότητες των ατόμων και των μέσων ενημέρωσης να ασκούν το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης και της ελεύθερης πρόσβασης σε επιγραμμικές (online) πληροφορίες. Κάθε περιορισμός που εμποδίζει τη ροή πληροφοριών εντός και εκτός διαδικτύου πρέπει να συνάδει με τους επιτρεπόμενους περιορισμούς που ορίζονται στο διεθνές δίκαιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

⁵ A/HRC/RES/12/12

ii. Το δικαίωμα μετάδοσης πληροφοριών και ιδεών κάθε είδους με οποιοδήποτε μέσο, ανεξαρτήτως συνόρων

17. Η ελευθερία γνώμης και έκφρασης περιλαμβάνει επίσης την ελευθερία έκφρασης και μετάδοσης πληροφοριών και ιδεών κάθε είδους που μπορούν να μεταδοθούν σε άλλους, σε οποιαδήποτε μορφή και ανεξαρτήτως μέσου. Καλύπτονται επίσης πληροφορίες ή ιδέες που μπορεί να θεωρηθούν κρίσιμες ή αμφιλεγόμενες από τις αρχές ή από την πλειονότητα του πληθυσμού, συμπεριλαμβανομένων των ιδεών ή απόψεων που μπορούν «να σοκάρουν, να προσβάλουν ή να ενοχλήσουν»⁶. Ο σχολιασμός των προσωπικών ή δημόσιων υποθέσεων, ο προσεταιρισμός, οι συζητήσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα, η δημοσιογραφία, η επιστημονική έρευνα, η έκφραση της εθνικής, πολιτισμικής, γλωσσικής και θρησκευτικής ταυτότητας⁷, η καλλιτεχνική έκφραση, η διαφήμιση και η διδασκαλία αποτελούν παραδείγματα έκφρασης που καλύπτονται από την ελευθερία της έκφρασης. Περιλαμβάνονται επίσης η πολιτική συζήτηση και η διαφήμιση στη διάρκεια των εκλογικών εκστρατειών.
18. Η έκφραση μπορεί να λάβει διάφορες μορφές, συμπεριλαμβανομένης της προφορικής, της γραπτής και της νοηματικής γλώσσας καθώς και της μη λεκτικής έκφρασης, όπως οι εικόνες και τα αντικείμενα τέχνης, οι οποίες προστατεύονται ανεξαιρέτως. Στα μέσα έκφρασης μπορεί να περιλαμβάνονται βιβλία, εφημερίδες, φυλλάδια, αφίσες και πανό, καθώς και όλες οι μορφές οπτικοακουστικών, ηλεκτρονικών και βασισμένων στο διαδίκτυο τρόπων έκφρασης.

Αυστηρά καθορισμένοι περιορισμοί στο δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης

19. Οι συμβάσεις, τα δικαστήρια και οι μηχανισμοί ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε διεθνές και περιφερειακό επίπεδο αναγνωρίζουν ότι η ελευθερία της έκφρασης μπορεί να περιορίζεται εκ του νόμου με ορισμένους αυστηρά καθορισμένους τρόπους και σε ειδικές περιστάσεις. Οι περιορισμοί στην άσκηση της ελευθερίας της έκφρασης δεν μπορούν να θέτουν σε κίνδυνο το δικαίωμα αυτό καθ' εαυτό. Η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των ΗΕ έχει επανειλημμένως επισημάνει ότι η σχέση μεταξύ του δικαιώματος και του περιορισμού και μεταξύ του κανόνα και της εξαίρεσης δεν πρέπει να ανατραπεί.

⁶ Υπόθεση Handyside κατά Ηνωμένου Βασιλείου, απόφαση ΕΔΑΔ, 7 Δεκεμβρίου 1976, § 49.

⁷ Έγγραφο της συνόδου της Κοπεγχάγης της Διάσκεψης για την Ανθρώπινη Διάσταση της ΔΑΣΕ, 1990, παράγραφος (32)

20. Τυχόν τέτοιοι περιορισμοί πρέπει να πληρούν και τις τρεις ακόλουθες προϋποθέσεις:
- Πρέπει να προβλέπονται από τον νόμο, ο οποίος πρέπει να είναι σαφής και προσβάσιμος σε όλους (αρχή της ασφάλειας δικαίου, της προβλεψιμότητας και της διαφάνειας)
 - Πρέπει να επιδιώκουν την επίτευξη ενός από τους στόχους που αναφέρονται στο άρθρο 19, παρ. 3 του ICCPR, δηλαδή την προστασία των δικαιωμάτων ή της υπόληψης των άλλων, την προστασία της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης ή της δημόσιας υγείας ή των χρηστών ηθών (αρχή της νομιμότητας)
 - Πρέπει να έχει αποδειχθεί η αναγκαιότητά τους και το γεγονός ότι αποτελούν το λιγότερο περιοριστικό μέσο που απαιτείται και συνάδει με τον επιδιωκόμενο στόχο (αρχές της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας).
21. Δυνάμει του άρθρου 20, παρ. 2 του ICCPR, τα κράτη οφείλουν να απαγορεύουν δια νόμου *«κάθε επίκληση εθνικού, φυλετικού ή θρησκευτικού μίσους που αποτελεί υποκίνηση διακρίσεων, εχθρότητας ή βίας»*. Τέτοιοι περιορισμοί πρέπει, ωστόσο, να είναι πάντοτε ανάλογοι προς τον επιδιωκόμενο στόχο.
22. Κάθε κράτος έχει την υποχρέωση να σέβεται το δικαίωμα στην ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης, είναι δε υποχρεωμένο να εξασφαλίζει ότι το δικαίωμα αυτό έχει έννομο αποτέλεσμα βάσει της εσωτερικής νομοθεσίας. Τυχόν νομοθεσία που περιορίζει το δικαίωμα στην ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης πρέπει να εφαρμόζεται από φορέα ανεξάρτητο από οποιαδήποτε πολιτική, εμπορική ή άλλη αθέμιτη επιρροή κατά τρόπο που δεν είναι αυθαίρετος ούτε εισάγει διακρίσεις και με επαρκείς εγγυήσεις κατά των καταχρήσεων, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας αμφισβήτησης και προσφυγής κατά της καταχρηστικής εφαρμογής της.⁸

⁸ Έκθεση του 2011 του ειδικού αντιπροσώπου των ΗΕ κ. Frank La Rue σχετικά με την ελευθερία της έκφρασης – A/HRC/17/27
http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.27_en.pdf

II. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ

A. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

23. **Το δικαίωμα στην ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης αποτελεί οικουμενικό δικαίωμα:** Η ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης ισχύει εξ ίσου για όλα τα άτομα. Πρέπει να προστατεύεται παντού και για όλους, ανεξάρτητα του ποιοι είναι και πού ζουν. Πρέπει να γίνεται σεβαστή και να προστατεύεται εξ ίσου τόσο εντός όσο και εκτός διαδικτύου.
24. **Τα κράτη έχουν την πρωταρχική υποχρέωση να προστατεύουν και να εξασφαλίζουν το δικαίωμα στην ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης:** Τα κράτη πρέπει να διασφαλίζουν ότι τα νομικά τους συστήματα παρέχουν σε όλους επαρκείς και ουσιαστικές εγγυήσεις για την ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης, οι οποίες ισχύουν στο σύνολο του εδάφους τους και μπορούν να επιβληθούν ορθά.
25. **Τα κράτη έχουν επίσης την υποχρέωση να προστατεύουν το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, σύμφωνα με το άρθρο 17 του ICCPR:** Κανένας δεν πρέπει να υπόκειται σε αυθαίρετη ή παράνομη επέμβαση στην ιδιωτική του ζωή. Τα κράτη πρέπει να διασφαλίζουν ότι τα νομικά τους συστήματα παρέχουν επαρκείς και ουσιαστικές εγγυήσεις για το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, οι οποίες ισχύουν για όλους όσοι βρίσκονται υπό τη δικαιοδοσία τους και μπορούν να επιβληθούν ορθά.
26. **Θα αξιοποιηθούν πλήρως οι υφιστάμενες κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα** εφόσον αφορούν την αντιμετώπιση πιθανών παραβιάσεων του δικαιώματος στην ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης, ιδίως οι κατευθυντήριες γραμμές για την προαγωγή και την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού, για τη βία κατά γυναικών και κοριτσιών και την καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων σε βάρος τους, για τους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, για τα βασανιστήρια και τη θανατική ποινή, για την άσκηση όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από λεσβίες, ομοφυλόφιλους και αμφιφυλόφιλα, διεμφυλικά και διαφυλικά άτομα (ΛΟΑΔΔΑ) και για το δικαίωμα της θρησκευτικής ελευθερίας ή της ελευθερίας των πεποιθήσεων.⁹

⁹ http://ec.europa.eu/external_relations/human_rights/adp/index_en.htm

B. Τομείς δράσης κατά προτεραιότητα

27. Όσον αφορά την ελευθερία της έκφρασης, η ΕΕ θα δώσει ιδιαίτερη προσοχή στα παρακάτω θέματα, τα οποία είναι εξίσου σημαντικά:

1. **Καταπολέμηση της βίας, των διώξεων, της παρενόχλησης και του εκφοβισμού των ατόμων, συμπεριλαμβανομένων δημοσιογράφων και άλλων παραγόντων των μέσων ενημέρωσης, λόγω της άσκησης εκ μέρους τους του δικαιώματος στην ελευθερία της έκφρασης εντός και εκτός διαδικτύου, και καταπολέμηση της ατιμωρησίας για τέτοια εγκλήματα**

28. Η ΕΕ έχει δεσμευθεί να προάγει και να προστατεύει την ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης παγκοσμίως και καταδικάζει το αυξανόμενο επίπεδο εκφοβισμού και βίας που αντιμετωπίζουν δημοσιογράφοι, παράγοντες των μέσων ενημέρωσης και άλλα άτομα σε πολλές χώρες παγκοσμίως λόγω της άσκησης του δικαιώματος στην ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης εντός και εκτός διαδικτύου. Τα κράτη οφείλουν να λάβουν δραστικά μέτρα για την πρόληψη της βίας και την προώθηση ενός ασφαλούς περιβάλλοντος για δημοσιογράφους και άλλους παράγοντες των μέσων ενημέρωσης, ώστε να τους δοθεί η δυνατότητα να επιτελούν το έργο τους με ανεξαρτησία, χωρίς περιττές παρεμβάσεις και χωρίς τον φόβο βίας ή διώξεων.¹⁰

29. Η ΕΕ αποδίδει μέγιστη προτεραιότητα στην ασφάλεια των δημοσιογράφων και άλλων παραγόντων των μέσων ενημέρωσης. Η ΕΕ θα λάβει όλα τα κατάλληλα μέτρα για να εξασφαλίσει την προστασία των δημοσιογράφων, τόσο με προληπτικά μέτρα όσο και ενθαρρύνοντας τη διεξαγωγή αποτελεσματικών ερευνών σε περιπτώσεις παραβιάσεων.

Η ΕΕ σκοπεύει:

α) Να καταδικάσει δημοσίως τις δολοφονίες, τις επιθέσεις, τις εκτελέσεις, τα βασανιστήρια, τις βίαιες εξαφανίσεις ή άλλες πράξεις σοβαρής βίας ή εκφοβισμού εναντίον οποιουδήποτε ατόμου λόγω της άσκησης του δικαιώματος στην ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης, καθώς και επιθέσεις εναντίον μέσων ενημέρωσης· επίσης να εξετάσει τα ενδεδειγμένα πρόσθετα μέτρα.

¹⁰ Απόφαση της ΓΣΗΕ Α/RES/68/163 με τίτλο «Η ασφάλεια των δημοσιογράφων και το ζήτημα της ατιμωρησίας»

- β) Να καλέσει τις κρατικές αρχές να συμμορφωθούν πλήρως με τις διεθνείς υποχρεώσεις τους όσον αφορά την αποτελεσματική, ταχεία και ανεξάρτητη διερεύνηση τέτοιων εγκλημάτων και να εξασφαλίσουν ότι τόσο οι κρατικοί όσο και οι μη κρατικοί δράστες και ηθικοί αυτουργοί αυτών των πράξεων βίας προσάγονται στη δικαιοσύνη. Ανάλογα με την περίπτωση, η ΕΕ θα ενθαρρύνει τη διεθνή παρακολούθηση δικών προκειμένου να διασφαλιστεί η συνέχεια σε περιπτώσεις βίας και να προαχθεί η καταπολέμηση της ατιμωρησίας.
- γ) Να καλέσει όλα τα κράτη να λάβουν δραστικά μέτρα για την πρόληψη της βίας σε βάρος δημοσιογράφων και άλλων παραγόντων των μέσων ενημέρωσης, πράγμα που θα τους επιτρέψει να εργάζονται σε συνθήκες ασφάλειας και προστασίας, απαλλαγμένοι από τον φόβο βίας και διώξεων.
- δ) Να παροτρύνει θερμά δημόσιους υπαλλήλους και άλλους παράγοντες με επιρροή στην κοινωνία να καταγγείλουν δημόσια πράξεις βίας ή εκφοβισμού σε βάρος δημοσιογράφων και άλλων παραγόντων των μέσων ενημέρωσης, ιδίως σε περιπτώσεις όπου κρατικά όργανα ενθάρρυναν ή παρέβλεψαν τέτοιες επιθέσεις.
- ε) Να στηρίζει την εφαρμογή της απόφασης της ΓΣΗΕ με τίτλο «Η ασφάλεια των δημοσιογράφων και το ζήτημα της ατιμωρησίας»¹¹ και το σχέδιο δράσης των ΗΕ με το ίδιο θέμα¹².
- στ) Να διευκολύνει την ανταλλαγή εμπειριών με τα στελέχη, τους συντάκτες, τους δημοσιογράφους και άλλους παράγοντες των μέσων ενημέρωσης, ώστε να αυξηθεί η ευαισθητοποίηση, να αναπτυχθεί η ικανότητά τους να προλαμβάνουν τις επιθέσεις και να ενισχυθεί η ασφάλεια των δημοσιογράφων, μεταξύ άλλων μέσω μέτρων επιμόρφωσης.
- ζ) Να διευκολύνει την ανταλλαγή ορθών πρακτικών για την ασφάλεια των δημοσιογράφων με κυβερνητικούς αξιωματούχους, περιλαμβανομένων των μελών του δικαστικού σώματος, των υπηρεσιών δίωξης και επιβολής του νόμου.

¹¹ A/HRC/RES/68/163

¹² Ως απάντηση στο σχέδιο δράσης των ΗΕ, καταρτίστηκε στρατηγική εφαρμογής 2013/2014 κατά την κοινή συνεδρίαση των οργανισμών των ΗΕ (Βιέννη, Νοέμβριος 2012)

2. Προώθηση των νόμων και πρακτικών που προστατεύουν την ελευθερία της γνώμης και την ελευθερία της έκφρασης

30. Εκτός από την απροκάλυπτη βία και τις επιθέσεις κατά της σωματικής ακεραιότητας δημοσιογράφων, παραγόντων των μέσων ενημέρωσης και άλλων προσώπων, η ελευθερία της έκφρασης συχνά περιορίζεται με νόμους ή πρακτικές που επιβάλλουν λογοκρισία, ενθαρρύνουν την αυτολογοκρισία ή προβλέπουν νομικές ποινές, συμπεριλαμβανομένων των ποινικών, οικονομικών και διοικητικών κυρώσεων για την άσκηση της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης, κατά παράβαση του διεθνούς δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα.
31. Τα κράτη οφείλουν να προστατεύουν με νόμο το δικαίωμα των δημοσιογράφων να μην αποκαλύπτουν τις πηγές τους¹³ προκειμένου να διασφαλίζεται ότι οι δημοσιογράφοι μπορούν να καλύπτουν θέματα που αφορούν το δημόσιο συμφέρον χωρίς οι πηγές τους να αντιμετωπίζουν τον φόβο αντιποίνων. Όλες οι κυβερνήσεις πρέπει να επιτρέπουν στους δημοσιογράφους να εργάζονται σε ελεύθερο και ευνοϊκό περιβάλλον με ασφάλεια, χωρίς τον φόβο της λογοκρισίας και χωρίς ενδοιασμούς.

Η ΕΕ σκοπεύει:

- α) Να καταπολεμήσει τις αυθαίρετες επιθέσεις, την αδιάκριτη κατάχρηση των ποινικών και αστικών διαδικασιών, τις εκστρατείες δυσφήμισης και τους υπερβολικούς περιορισμούς για τους δημοσιογράφους, τους παράγοντες των μέσων ενημέρωσης, τις ΜΚΟ και τις προσωπικότητες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης που έχουν σκοπό να αποτρέψουν τις εν λόγω ενώσεις και άτομα από την ελεύθερη άσκηση του δικαιώματός τους στην ελευθερία της έκφρασης.
- β) Να καταδικάσει κάθε περιορισμό της ελευθερίας της έκφρασης και κάθε μορφής λογοκρισία, τόσο εντός όσο και εκτός διαδικτύου, κατά παράβαση του διεθνούς δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα.
- γ) Να ασκήσει πιέσεις για την κατάργηση ή την τροποποίηση νόμων ή πρακτικών που τιμωρούν άτομα ή οργανώσεις επειδή ασκούν το δικαίωμά τους να εκφράζουν γνώμες ή να μεταδίδουν πληροφορίες, τόσο διμερώς όσο και σε πολυμερή και περιφερειακά φόρουμ για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

¹³ Εκτός αν αυτό δικαιολογείται από επιτακτικό λόγο δημοσίου συμφέροντος, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

- δ) Να αντισταχθεί στη νομοθεσία που περιορίζει τα περιθώρια κινήσεων της κοινωνίας των πολιτών και των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που προάγουν και προστατεύουν την ελευθερία της έκφρασης και την πρόσβασή τους σε χρηματοδότηση.
- ε) Να ζητήσει την απελευθέρωση και να παρακολουθήσει τις δίκες δημοσιογράφων ή άλλων ατόμων που έχουν συλληφθεί ή κρατούνται λόγω της έκφρασης των απόψεών τους τόσο εντός όσο και εκτός διαδικτύου ή για τη διάδοση πληροφοριών που προστατεύεται από το διεθνές δίκαιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα.
- στ) Να στηρίζει τη θέσπιση νομοθεσίας που θα παρέχει επαρκή προστασία σε άτομα που καταγγέλλουν δυσλειτουργίες και να στηρίζει τις μεταρρυθμίσεις για την παροχή νομικής προστασίας στο δικαίωμα των δημοσιογράφων να μην αποκαλύπτουν τις πηγές τους.
- ζ) Να ενθαρρύνει τις ανταλλαγές ορθών πρακτικών σχετικά με την προαγωγή και την προστασία της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης ανάμεσα σε όλους τους σχετικούς παράγοντες, μεταξύ άλλων: τους αστυνομικούς υπαλλήλους, το δικαστικό σώμα, την κοινωνία των πολιτών, τους πολιτικούς, τους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τους δικηγόρους, τις δυνάμεις ασφαλείας, τους πανεπιστημιακούς και τις θρησκευτικές ή πολιτιστικές οργανώσεις.
- η) Να συνεχίσει να παρέχει σε δημοσιογράφους και άλλους παράγοντες των μέσων ενημέρωσης, υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, πολιτικούς ακτιβιστές και άλλα άτομα τα τεχνικά μέσα και την υποστήριξη που χρειάζονται για να ασκήσουν το δικαίωμά τους στην ελευθερία της έκφρασης τόσο εντός όσο και εκτός διαδικτύου.
- θ) Να διασφαλίσει ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αναγνωρίζουν και σέβονται τα δικαιώματα του παιδιού, όπως κατοχυρώνονται στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

3. **Προώθηση της ελευθερίας και της πολυφωνίας των μέσων ενημέρωσης και ενίσχυση της αναγνώρισης, εκ μέρους των δημόσιων αρχών, της επικινδυνότητας των αθέμιτων παρεμβάσεων σε δημοσιογραφικές έρευνες που χαρακτηρίζονται από αμεροληψία και κριτικό πνεύμα**

32. Μια ανοικτή κοινωνία που βασίζεται στο κράτος δικαίου μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά μόνο εφόσον υφίσταται ανεξάρτητο και πολυφωνικό περιβάλλον εντός και εκτός διαδικτύου. Ο Τύπος και τα άλλα μέσα ενημέρωσης που χαρακτηρίζονται από ελευθερία, πολυφωνία και ανεξαρτησία προσφέρουν δημόσιες πλατφόρμες που είναι απαραίτητες για κάθε κοινωνία ώστε να εξασφαλίζεται η ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης και η άσκηση άλλων ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η ΕΕ σκοπεύει:

- α) Να στηρίζει μέτρα τρίτων χωρών που εξασφαλίζουν νομικά και ρυθμιστικά πλαίσια καθώς και πλαίσια πολιτικής με βάση τα διεθνή πρότυπα για την προστασία και την προώθηση της ελευθερίας της έκφρασης και της ενημέρωσης.
- β) Να στηρίζει δράσεις τρίτων χωρών για τον καθορισμό των αναγκαίων διαδικασιών που θα διευκολύνουν τα άτομα στη λήψη πληροφοριών, μεταξύ άλλων μέσω των νόμων για την ελευθερία πληροφόρησης.
- γ) Να προωθήσει την ανεξαρτησία και την προστασία από πολιτικές ή εμπορικές παρεμβάσεις όλων των δημόσιων φορέων που ρυθμίζουν τα μέσα ενημέρωσης, τις ραδιοτηλεοπτικές μεταδόσεις ή τις τηλεπικοινωνίες.
- δ) Να στηρίζει δράσεις τρίτων χωρών που βελτιώνουν τη διαφάνεια της ιδιοκτησίας των μέσων ενημέρωσης, τη θέσπιση μέτρων κατά της συγκέντρωσης των μέσων ενημέρωσης καθώς και τη δίκαιη και διαφανή χορήγηση αδειών δεδομένου ότι οι σχετικοί κίνδυνοι έχουν αυξηθεί την ψηφιακή εποχή.
- ε) Να ενθαρρύνει δράσεις τρίτων χωρών που βελτιώνουν τη διαφάνεια και την ορθή χρήση των δημόσιων πόρων στον τομέα των μέσων ενημέρωσης.
- στ) Να στηρίζει δράσεις τρίτων χωρών που στοχεύουν στην ενίσχυση της ανεξαρτησίας δημοσιογράφων και συντακτών, μεταξύ άλλων μέσω νομικών και χρηματοδοτικών μηχανισμών που ενισχύουν την οικονομική αυτάρκεια δημόσιων και ιδιωτικών μέσων ενημέρωσης.

- ζ) Να ενθαρρύνει την προώθηση, σε τρίτες χώρες, μέτρων που ενισχύουν τη λογοδοσία του Τύπου, ιδίως των προαιρετικών πρωτοβουλιών και μηχανισμών αυτορρύθμισης όπως οι κώδικες δεοντολογίας για τα μέσα ενημέρωσης.
- η) Να ενθαρρύνει την ελεύθερη και πολυφωνική κάλυψη εκλογών, καθώς και τη δίκαιη πρόσβαση των πολιτικών κομμάτων στα δημόσια μέσα ενημέρωσης στη διάρκεια των εκλογικών εκστρατειών.
- θ) Να ενθαρρύνει ανεξάρτητους οργανισμούς να παρακολουθούν προσεκτικά την κατάσταση της ελευθερίας και της πολυφωνίας των μέσων ενημέρωσης σε διαφορετικές χώρες.

4. Προαγωγή και σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στον κυβερνοχώρο και άλλες τεχνολογίες των πληροφοριών και των επικοινωνιών

33. Οι τεχνολογίες των πληροφοριών και των επικοινωνιών (ΤΠΕ) αποτελούν πλέον μέρος της καθημερινής ζωής και παρέχουν νέες ευκαιρίες για την εκπλήρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη. Η χωρίς διακρίσεις πρόσβαση σε πληροφορίες και η ελευθερία της έκφρασης για όλα τα άτομα, τόσο εντός όσο και εκτός διαδικτύου, πρέπει να διασφαλίζεται και να προστατεύεται.

Η ΕΕ σκοπεύει:

- α) Να υποστηρίξει την εφαρμογή όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος στην ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης, τόσο εντός όσο και εκτός διαδικτύου.
- β) Να στηρίζει τις προσπάθειες τρίτων χωρών να αυξήσουν και να βελτιώσουν την πρόσβαση των πολιτών τους στο διαδίκτυο και τις ψηφιακές επικοινωνίες καθώς και την ασφαλή χρήση τους.
- γ) Να προωθήσει την απρόσκοπτη, χωρίς λογοκρισία και χωρίς διακρίσεις πρόσβαση στις ΤΠΕ και τις επιγραμμικές υπηρεσίες για όλους, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο.
- δ) Να αντισταχθεί σε προσπάθειες να εμποδιστούν, να φιλτραριστούν, να λογοκριθούν, να κλείσουν ή να γίνουν παρεμβολές σε δίκτυα επικοινωνίας ή σε οποιαδήποτε άλλη παρέμβαση παραβιάζει το διεθνές δίκαιο.

- ε) Να παράσχει επιτόπια τεχνική στήριξη στα άτομα ώστε να βοηθήσει στην αντιμετώπιση αυτών των καταστάσεων, όταν χρειάζεται.
- στ) Να συνεχίσει τις εργασίες με σκοπό τη διατήρηση και την ενίσχυση του πολυσυμμετοχικού μοντέλου διακυβέρνησης του διαδικτύου.¹⁴

5. Προώθηση των βέλτιστων πρακτικών από εταιρίες

34. Οι εταιρίες ΤΠΕ διαδραματίζουν καίριο ρόλο στη διασφάλιση και τη διευκόλυνση της ελευθερίας της έκφρασης, της πρόσβασης σε πληροφορίες και της ιδιωτικής ζωής στο διαδίκτυο και μέσω των τηλεπικοινωνιών. Ενώ οι φορείς εκμετάλλευσης μπορούν να προσφέρουν υπηρεσίες όπως επιθυμούν, σύμφωνα με το ισχύον νομικό πλαίσιο, οι επιλογές τους αναπόφευκτα επηρεάζουν τα δικαιώματα των χρηστών τους, ιδίως όταν ένας φορέας κατέχει δεσπόζουσα θέση στον κλάδο του. Στις κατευθυντήριες αρχές των ΗΕ για τις επιχειρήσεις και τα ανθρώπινα δικαιώματα, ορίζεται ότι οι εταιρίες έχουν την ευθύνη να εξετάζουν τις σχετικές με τα ανθρώπινα δικαιώματα συνέπειες των πολιτικών τους και να ελαχιστοποιούν τον αρνητικό αντίκτυπο στο δικαίωμα της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης καθώς και σε άλλα ανθρώπινα δικαιώματα.

Η ΕΕ σκοπεύει:

- α) Να προωθήσει σε διεθνές επίπεδο μέτρα για την ανάπτυξη βέλτιστων πρακτικών και σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όσον αφορά την εξαγωγή τεχνολογιών που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για παρακολούθηση ή λογοκρισία από απολυταρχικά καθεστώτα.
- β) Να προωθήσει την ευαισθητοποίηση και τη συμμόρφωση με το καθοδηγητικό σημείωμα της ΕΕ για τις εταιρίες ΤΠΕ σχετικά με τις επιχειρήσεις και τα ανθρώπινα δικαιώματα¹⁵, το οποίο ανέπτυξε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με βάση τις κατευθυντήριες αρχές των ΗΕ για τις επιχειρήσεις και τα ανθρώπινα δικαιώματα.
- γ) Να ευαισθητοποιήσει τους δικαστές, τους αστυνομικούς υπαλλήλους, το προσωπικό των επιτροπών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τους υπευθύνους χάραξης πολιτικής σε ολόκληρο τον κόσμο όσον αφορά την ανάγκη προώθησης διεθνών προτύπων, συμπεριλαμβανομένων των προτύπων προστασίας των μεσαζόντων από την υποχρέωση να αποκλείουν περιεχόμενο του διαδικτύου χωρίς να ακολουθείται η ορθή διαδικασία.

¹⁴ Όπως αναφέρεται στα συμπεράσματα του Συμβουλίου του Ιουνίου 2013 σχετικά με τη στρατηγική της ΕΕ για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο.

¹⁵ http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sustainable-business/files/csr-sme/csr-ict-hr-business_en.pdf

6. Προώθηση νομικών τροποποιήσεων και πρακτικών που αποσκοπούν στην ενίσχυση της προστασίας των δεδομένων και της ιδιωτικής ζωής εντός και εκτός διαδικτύου

35. Ο παγκόσμιος και ανοιχτός χαρακτήρας του διαδικτύου παρέχει στους πολίτες νέες δυνατότητες για την ανταλλαγή πληροφοριών και απόψεων. Οι υποχρεώσεις των κρατών που απορρέουν από το διεθνές δίκαιο περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδίως το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης, το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή και την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, εκτείνονται στο επιγραμμικό περιβάλλον κατά τον ίδιο τρόπο που εφαρμόζονται εκτός του διαδικτύου.
36. Τα δικαιώματα στην ελευθερία της έκφρασης, στην ιδιωτική ζωή και στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ενδέχεται να αντιμετωπίσουν παραβιάσεις λόγω παράνομης ή αυθαίρετης παρακολούθησης, υποκλοπής επικοινωνιών ή συλλογής δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ιδίως όταν διεξάγονται σε μαζική κλίμακα. Τα κράτη οφείλουν να διασφαλίσουν ότι τυχόν μέτρα που λαμβάνονται για την προστασία ορισμένων πληροφοριών και την επεξεργασία τους προς το συμφέρον της εθνικής ή της δημόσιας ασφάλειας, είναι σύμφωνα με τις υποχρεώσεις τους δυνάμει του διεθνούς δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Η ΕΕ σκοπεύει:

- α) Να προωθήσει μέτρα για την προστασία του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή και την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, μεταξύ άλλων καλώντας τρίτες χώρες να προσαρμόσουν στο διεθνές δίκαιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα τη σχετική εθνική νομοθεσία τους σχετικά με τη διαφάνεια και την αναλογικότητα της πρόσβασης των κυβερνήσεων σε προσωπικά δεδομένα, όπου αρμόζει, και στηρίζοντάς τις στη διαδικασία αυτή.
- β) Να προωθήσει και να διευκολύνει την ανταλλαγή ορθών πρακτικών προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η νομοθεσία και οι διαδικασίες των κρατών όσον αφορά την παρακολούθηση των επικοινωνιών και την υποκλοπή και συλλογή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα βασίζονται στο κράτος δικαίου, υπάγονται σε ανεξάρτητους, αποτελεσματικούς και εγγώνιους μηχανισμούς εποπτείας και τηρούν τις υποχρεώσεις βάσει του διεθνούς δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένων των αρχών της αναλογικότητας και της αναγκαιότητας.
- γ) Να προωθήσει τον διάλογο, τόσο σε διμερή όσο και σε πολυμερή φόρουμ, όσον αφορά το ζήτημα του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή και την προστασία των δεδομένων στην ψηφιακή εποχή, προκειμένου να βελτιωθεί η συνεργασία και η διαφάνεια μεταξύ των χωρών σχετικά με τα θέματα της ασφάλειας των δεδομένων και των σχετικών διεθνών προτύπων για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Γ. Εργαλεία

37. Η ΕΕ θα κάνει χρήση όλων των κατάλληλων πολιτικών και εξωτερικών χρηματοδοτικών μέσων προκειμένου να προωθήσει την προαγωγή και την προστασία της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης.

Πολιτικοί διάλογοι και επισκέψεις υψηλού επιπέδου

38. Σε κατάλληλες πολιτικές επαφές υψηλού επιπέδου, η ΕΕ θα θίξει συστημικά ζητήματα και μεμονωμένες υποθέσεις που αφορούν την προστασία της ελευθερίας της έκφρασης και θα καλέσει τις χώρες εταίρους να δρομολογήσουν νομοθετικές αλλαγές για να διασφαλιστεί η προαγωγή και η προστασία του δικαιώματος στην ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης, τόσο εντός όσο και εκτός διαδικτύου.
39. Σε πολιτικούς διαλόγους με χώρες εταίρους, η ΕΕ θα αναφερθεί σε σοβαρές ή συστημικές παραβιάσεις και περιορισμούς του δικαιώματος στην ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης τόσο εντός όσο και εκτός διαδικτύου, ανάλογα με την περίπτωση. Η ΕΕ θα ενθαρρύνει τις χώρες εταίρους να κυρώσουν και να εφαρμόσουν τα σχετικά διεθνή και περιφερειακά μέσα για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η ΕΕ θα ενθαρρύνει τις χώρες εταίρους να απευθύνουν προσκλήσεις για επίσκεψη στις ειδικές διαδικασίες των ΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα, ιδίως τον Ειδικό Εισηγητή για την προώθηση και την προστασία του δικαιώματος στην ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης, και να αποδεχθούν και να εφαρμόσουν τις συστάσεις των ΗΕ, συμπεριλαμβανομένων όσων προέρχονται από φορείς παρακολούθησης των Συνθηκών και την Καθολική Περιοδική Εξέταση, καθώς και από το Συμβούλιο της Ευρώπης και τον ΟΑΣΕ, όπου αρμόζει.
40. Η ΕΕ θα εξασφαλίσει ότι τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και οι αντιπρόσωποι κρατών μελών που επισκέπτονται τρίτες χώρες ενημερώνονται πλήρως για την κατάσταση σχετικά με την ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης τόσο εντός όσο και εκτός διαδικτύου. Κατά τις επισκέψεις αυτές θα προβάλλονται με τους τοπικούς εταίρους, όπου αρμόζει, οι προτεραιότητες και τα θέματα που καλύπτουν οι παρούσες κατευθυντήριες γραμμές και θα πραγματοποιούνται συναντήσεις με δημοσιογράφους, υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και παράγοντες των μέσων ενημέρωσης.

Παρακολούθηση, αξιολόγηση και υποβολή εκθέσεων σχετικά με την ελευθερία της έκφρασης

41. Οι αποστολές σε τρίτες χώρες (αντιπροσωπίες της ΕΕ, αποστολές ΚΠΑΑ και πρεσβείες των κρατών μελών) και τα αρχηγεία της ΕΕ ελέγχουν αν τηρούνται η ελευθερία της γνώμης και η ελευθερία της έκφρασης εντός και εκτός διαδικτύου και υποβάλλουν εκθέσεις για καταστάσεις που προξενούν ανησυχία, μεταξύ άλλων μεμονωμένες περιπτώσεις και συστημικά ζητήματα. Οι τοπικές στρατηγικές της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα πρέπει να περιλαμβάνουν ένα τμήμα σχετικά με την ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης.
42. Οι εκθέσεις των αποστολών της ΕΕ θα συζητούνται στις αρμόδιες ομάδες του Συμβουλίου και, αν είναι σκόπιμο, στην Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας (ΕΠΑ) ώστε να καθορίζεται η ενδεδειγμένη αντίδραση.
43. Οι αποστολές της ΕΕ θα ενθαρρύνουν και θα διευκολύνουν τον στενό και τακτικό συντονισμό και τις διαβουλεύσεις με τη διεθνή και τοπική κοινωνία των πολιτών, τους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τους τοπικούς και διεθνείς ανταποκριτές, τα όργανα των ΗΕ και περιφερειακούς φορείς που παρακολουθούν επί τόπου την κατάσταση της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης, καθώς και μεταξύ των παραγόντων αυτών, τόσο εντός όσο και εκτός διαδικτύου. Όπου απαιτείται, θα υποβάλλονται εκθέσεις για επιμέρους περιπτώσεις και θα δίνεται συνέχεια σε αυτές. Η παρακολούθηση μεμονωμένων περιπτώσεων θα μπορούσε να περιλαμβάνει, όπου αρμόζει, παρακολούθηση δικών και επισκέψεις φυλακών.
44. Οι επί κεφαλής αποστολών της ΕΕ και των κρατών μελών ή άλλοι κατάλληλοι υπάλληλοι της ΕΕ θα εξετάζουν τη δημοσίευση άρθρων και την παραχώρηση συνεντεύξεων σε τοπικά μέσα ενημέρωσης, με σκοπό την υπεράσπιση και την προώθηση της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης σε διαφορετικές χώρες.

Δημόσιες δηλώσεις και διαβήματα

45. Όπου αρμόζει, η ΕΕ θα προβαίνει σε διαβήματα ή θα δημοσιεύει δημόσιες δηλώσεις τόσο προληπτικά όσο και μετά από σοβαρές παραβιάσεις ή περιορισμούς του δικαιώματος στην ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης. Στις παραβιάσεις αυτές περιλαμβάνονται εκτελέσεις, εξωδικαστικές εκτελέσεις, βίαιες εξαφανίσεις, αυθαίρετες συλλήψεις ή δίκες και επιθέσεις εις βάρος δημοσιογράφων και άλλων παραγόντων των μέσων ενημέρωσης, υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή άλλων ατόμων λόγω άσκησης του δικαιώματός τους στην ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης.

46. Η ΕΕ θα εξετάζει επίσης το ενδεχόμενο να εκδώσει δηλώσεις, ως αντίδραση σε νομοθετικές ή άλλες σχετικές εξελίξεις με επακόλουθες επιζήμιες επιπτώσεις στην ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης και θα προωθεί τις βέλτιστες πρακτικές.

Χρηματοδοτικά μέσα:

47. Όλα τα κατάλληλα εξωτερικά χρηματοδοτικά μέσα της ΕΕ πρέπει να χρησιμοποιηθούν για την περαιτέρω προστασία και προώθηση της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης εντός και εκτός διαδικτύου, μεταξύ άλλων υποστηρίζοντας την εμφάνιση δωρεάν, πολυφωνικών και ανεξάρτητων μέσων ενημέρωσης. Ειδικότερα, η ΕΕ θα αξιοποιήσει το Ευρωπαϊκό Μέσο για τη Δημοκρατία και τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΜΔΔΑ) και τον σχετικό μηχανισμό μικρών επιδοτήσεων για τα άτομα που αντιμετωπίζουν άμεση απειλή. Άλλα γεωγραφικά και θεματικά χρηματοδοτικά μέσα της ΕΕ θα χρησιμοποιηθούν επίσης για την προώθηση της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης σε συνεργασία με τις χώρες εταίρους.
48. Η ΕΥΕΔ και οι υπηρεσίες της Επιτροπής θα βασιστούν σε υφιστάμενες δράσεις όπως η «Στρατηγική κατά της αποσύνδεσης», με σκοπό να τηρηθεί η δέσμευση της ΕΕ να εξασφαλιστεί ότι το διαδίκτυο και άλλες τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών παραμένουν κινητήρια δύναμη της πολιτικής ελευθερίας, της δημοκρατικής ανάπτυξης και της οικονομικής μεγέθυνσης.
49. Η ΕΥΕΔ και οι υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σε συντονισμό με τα κράτη μέλη, θα ανταλλάσσουν πληροφορίες σχετικά με σχέδια που χρηματοδοτούνται σε τρίτες χώρες στον τομέα της ελευθερίας της έκφρασης, με σκοπό τον καλύτερο συντονισμό και την αποτελεσματική χρήση των πόρων.
50. Οι καταχρηστικοί περιορισμοί στην ελευθερία της έκφρασης και η βία κατά δημοσιογράφων και άλλων παραγόντων των μέσων ενημέρωσης πρέπει να συνυπολογίζεται από την ΕΕ, όταν λαμβάνονται αποφάσεις σχετικά με ενδεχόμενη αναστολή της συνεργασίας, ιδίως όσον αφορά την οικονομική βοήθεια.
51. Η ΕΥΕΔ και οι υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής θα περιλαμβάνουν στοιχεία στήριξης των έντυπων μέσων ενημέρωσης στο πλαίσιο της εκλογικής βοήθειας, όπου αρμόζει.

Δημόσια διπλωματία σε πολυμερή φόρουμ

52. Η ΕΕ θα διασφαλίσει ότι η ελευθερία της έκφρασης παραμένει σε κορυφαία θέση στην ατζέντα των ΗΕ, καταβάλλοντας ειλικρινείς προσπάθειες σε όλα τα πολυμερή φόρουμ, ώστε να εξασφαλίσει ισχυρή διαπεριφερειακή στήριξη για την προώθηση και την προστασία της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης εντός και εκτός διαδικτύου, στηρίζοντας την εντολή του Ειδικού Εισηγητή των ΗΕ σχετικά με την προώθηση και την προστασία του δικαιώματος στην ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης και να αναπτύσσοντας στενή συνεργασία με τους ειδικούς εισηγητές που έχουν συναφείς εντολές από την ΑΕ, τον ΟΑΚ, τον ΟΑΣΕ και τον ΟΙΔ.
53. Η ΕΕ θα αξιοποιήσει το περιεχόμενο των σχετικών αποφάσεων των ΗΕ, όπως η απόφαση της Γενικής Συνέλευσης με τίτλο «Η ασφάλεια των δημοσιογράφων και το ζήτημα της ατιμωρησίας», η απόφαση του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των ΗΕ με τίτλο «Η ασφάλεια των δημοσιογράφων», η απόφαση με τίτλο «Προαγωγή, προάσπιση και άσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο διαδίκτυο»¹⁶ και η απόφαση της Γενικής Συνέλευσης των ΗΕ με τίτλο «Το δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής στην ψηφιακή εποχή»¹⁷, καθώς και οι σχετικές καταληκτικές παρατηρήσεις των φορέων παρακολούθησης των Συνθηκών των ΗΕ και οι συστάσεις των ειδικών εισηγητών προς τρίτες χώρες. Η ΕΕ θα στηρίξει και θα διευκολύνει τη διάδοση του *σχεδίου δράσης των ΗΕ για την ασφάλεια των δημοσιογράφων και το ζήτημα της ατιμωρησίας* και θα αξιοποιήσει την εμπειρία της εφαρμογής του (ιδίως στις πιλοτικές χώρες).
54. Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα εφιστούν, όπου αρμόζει, την προσοχή στην ελευθερία της έκφρασης με την ευκαιρία των Καθολικών Περιοδικών Εξετάσεων που πραγματοποιεί το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των ΗΕ. Η εφαρμογή των συστάσεων που δέχεται το υπό εξέταση κράτος θα παρακολουθούνται και θα υποστηρίζονται ως αρμόζει.
55. Η ΕΕ θα ενισχύσει τη συστράτευσή της με άλλους διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς και μηχανισμούς, συμπεριλαμβανομένων των ΗΕ (ιδίως το Γραφείο του Υπατου Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (OHCHR) και την Εκπαιδευτική, Επιστημονική και Επιμορφωτική Οργάνωση των Ηνωμένων Εθνών (UNESCO)), του ΟΑΣΕ, του Συμβουλίου της Ευρώπης και άλλους χορηγούς ή οντότητες που στηρίζουν την ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης.

¹⁶ A/HRC/RES/20/8, εγκρίθηκε από το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στις 16 Ιουλίου 2012.

¹⁷ A/C.3/68/L.45, εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση των ΗΕ τον Νοέμβριο του 2013

56. Η ΕΥΕΔ και οι υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σε συντονισμό με τα κράτη μέλη, πρέπει να συμμετάσχουν ενεργά σε συζητήσεις στο Φόρουμ για τη Διακυβέρνηση του Διαδικτύου (IGF) και την Παγκόσμια Διάσκεψη Κορυφής για την Κοινωνία της Πληροφορίας (WSIS), με στόχο να προωθηθεί μια προσέγγιση εστιασμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα και ένα πολυσυμμετοχικό μοντέλο και να ενισχυθεί η ευαισθητοποίηση σχετικά με θέματα ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης σε συνεργασία με την κοινωνία των πολιτών.
57. Η ΕΕ θα στηρίζει ενεργά τις διεθνείς ημέρες ευαισθητοποίησης, όπως η Παγκόσμια Ημέρα ελευθερίας του Τύπου (3 Μαΐου), η Διεθνής Ημέρα για τον τερματισμό της ατιμωρησίας για εγκλήματα κατά δημοσιογράφων (2 Νοεμβρίου), η Παγκόσμια Ημέρα κατά της λογοκρισίας στον κυβερνοχώρο (12 Μαρτίου) και η Ημέρα προστασίας των δεδομένων (28 Ιανουαρίου).
58. Η ΕΕ θα υπενθυμίζει τη σημασία των ελεύθερων, πολυφωνικών και βιώσιμων μέσων ενημέρωσης, ενθαρρύνοντας την τήρηση των συστάσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης και της UNESCO όσον αφορά την ελευθερία και την πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης και την ελευθερία του διαδικτύου.

Ελευθερία και πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης στο πλαίσιο της πολιτικής διεύρυνσης της ΕΕ

59. Η ΕΕ θεωρεί ότι η ελευθερία της έκφρασης αποτελεί προτεραιότητα για τις υποψήφιες χώρες και τις δυνάμει υποψήφιες χώρες. Τα κριτήρια της Κοπεγχάγης καλύπτουν την ελευθερία της έκφρασης και την πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης στο σύνολό τους και όλες οι χώρες που επιδιώκουν να προσχωρήσουν στην Ένωση πρέπει να επιδείξουν αξιόπιστη δέσμευση στην προώθηση της ελευθερίας της έκφρασης μεριμνώντας για όλες τις σχετικές πτυχές (νομική, κανονιστική, δικαστική, σχετιζόμενη με την αγορά κλπ.), όπου εξακολουθούν να υφίστανται εμπόδια στην ελευθερία της έκφρασης.

60. Η ΕΥΕΔ και οι υπηρεσίες της Επιτροπής σε συντονισμό με τα κράτη μέλη θα παρακολουθούν και θα προσφέρουν καθοδήγηση όσον αφορά τα επίμονα ζητήματα ελευθερίας των μέσων ενημέρωσης, εντός και εκτός του διαδικτύου, μέσω προενταξιακού πολιτικού διαλόγου και ετήσιων εκθέσεων προόδου. Τα θέματα πρέπει να συζητούνται σε πρώιμο στάδιο κατά τις ενταξιακές διαπραγματεύσεις (κεφάλαιο 23), προκειμένου να παρέχεται αρκετός χρόνος για απτή πρόοδο. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δίνεται στην καταπολέμηση της ατιμωρησίας σε περιπτώσεις βίας κατά δημοσιογράφων με τη δημιουργία μιας διαφανούς αγοράς για τον κλάδο των μέσων ενημέρωσης και την ανάπτυξη της δικαστικής εξουσίας ως εγγυητή των ατομικών δικαιωμάτων. Η ΕΕ θα βοηθήσει τις χώρες αυτές να αντιμετωπίσουν τα εν λόγω θέματα μέσω ολοκληρωμένης τεχνικής και χρηματοδοτικής βοήθειας (ΜΠΒ II). Ιδιαίτερη βοήθεια θα παρέχεται ώστε να εξασφαλιστεί η ενίσχυση των επαγγελματικών οργανώσεων των δημοσιογράφων και των ΜΚΟ που έχουν ως αντικείμενο την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης.

Προώθηση του κεκτημένου του Συμβουλίου της Ευρώπης και του ΟΑΣΕ

61. Η ΕΕ θα προωθήσει τα πρότυπα του Συμβουλίου της Ευρώπης και τις δεσμεύσεις του ΟΑΣΕ σχετικά με την ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης με τρίτες χώρες που είναι μέλη των οργανισμών αυτών, μεταξύ άλλων με την ενθάρρυνση της συνεργασίας με τη Συντονιστική Επιτροπή για τα Μέσα Ενημέρωσης και την Κοινωνία της Πληροφορίας (CMDSI), η οποία εποπτεύει τις εργασίες του Συμβουλίου της Ευρώπης στον τομέα των μέσων ενημέρωσης, της κοινωνίας της πληροφορίας και της προστασίας των δεδομένων, καθώς και με την ενθάρρυνση της εφαρμογής των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ) (σύμφωνα με το άρθρο 10 της ΕΣΑΔ) και την εφαρμογή της νομολογίας του από τα εθνικά δικαστήρια. Η ΕΕ θα διατηρήσει επίσης στενές επαφές και θα αναπτύξει συνέργειες με τον Επίτροπο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με αμοιβαίες δραστηριότητες για την προώθηση της ελευθερίας της έκφρασης και την ενίσχυση της ασφάλειας των δημοσιογράφων. Η ΕΕ θα προωθήσει την ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης, τόσο εντός όσο και εκτός διαδικτύου, στο πλαίσιο του ΟΑΣΕ, με βάση τις υφιστάμενες δεσμεύσεις του ΟΑΣΕ στον τομέα αυτό καθώς και τα μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης του ΟΑΣΕ στον τομέα της ασφάλειας στον κυβερνοχώρο και λαμβάνοντας υπόψη τα πρότυπα που καθορίζονται σε άλλα διεθνή και περιφερειακά φόρουμ.
62. Τα κράτη μέλη, η ΕΥΕΔ και οι υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής θα διερευνήσουν τρόπους να ενισχυθούν περαιτέρω οι δυνατότητες του Συμβουλίου της Ευρώπης και του εκπροσώπου του ΟΑΣΕ για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης καθώς και η συνεργασία με τους εν λόγω φορείς.

Εμπορικά μέτρα

63. Τα κράτη μέλη οφείλουν να εξασφαλίσουν την ορθή εφαρμογή της κοινής θέσης 2008/944/ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου για τον καθορισμό κοινών κανόνων οι οποίοι διέπουν τον έλεγχο των εξαγωγών στρατιωτικής τεχνολογίας και εξοπλισμού που περιλαμβάνεται σε κατάλογο, η οποία προβλέπει ότι πριν από τη χορήγηση αδειών εξαγωγής προς τη χώρα τελικού προορισμού θα πρέπει να εξετάζεται κατά πόσον γίνονται σεβαστά τα ανθρώπινα δικαιώματα στη χώρα αυτή.
64. Η ΕΕ θα εξασφαλίσει συγκροτημένη και συνεπή προσέγγιση των ελέγχων των εξαγωγών ορισμένων ευαίσθητων πληροφοριών και αντικειμένων ΤΠΕ. Επιπλέον, η ΕΕ θα προωθήσει την ανάληψη δράσης σε διεθνές επίπεδο για να εμποδιστεί η πώληση τεχνολογίας παρακολούθησης ή λογοκρισίας σε απολυταρχικά καθεστώτα, μεταξύ άλλων με την παρουσίαση προτάσεων στο πλαίσιο βασικών πολυμερών συστημάτων ελέγχου των εξαγωγών όπως ο Διακανονισμός του Wassenaar.

Κατάρτιση και τεχνικές ανταλλαγές

65. Η ΕΥΕΔ, σε συνεργασία με την Επιτροπή και τα κράτη μέλη, θα αναπτύξει υλικό κατάρτισης για το επιτόπιο προσωπικό και το προσωπικό των κεντρικών γραφείων. Το εν λόγω υλικό κατάρτισης θα τεθεί επίσης στη διάθεση των κρατών μελών και των θεσμικών οργάνων της ΕΕ. Η κατάρτιση θα είναι πρακτικού προσανατολισμού, με έμφαση στην παροχή της δυνατότητας στις αποστολές της ΕΕ να χρησιμοποιούν εργαλεία της ΕΕ για την ανάλυση και την αποτελεσματική υποβολή εκθέσεων, ώστε να τονίζονται οι θεματικές προτεραιότητες της ΕΕ και να δίνεται απάντηση στις παραβιάσεις.
66. Η ΕΕ θα προωθήσει την ευαισθητοποίηση και τον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης και το διαδίκτυο, καθώς και τη σημασία του για την ασφαλή και υπεύθυνη χρήση του διαδικτύου, ιδίως από παιδιά και νέους, στο πλαίσιο προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα, σύμφωνα με τη διακήρυξη των ΗΕ για την εκπαίδευση και την κατάρτιση στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
67. Η ΕΕ θα προωθήσει την εφαρμογή της καθοδήγησης για τις εταιρείες ΤΠΕ/τηλεπικοινωνιών σχετικά με τις επιχειρήσεις και τα ανθρώπινα δικαιώματα¹⁸, που ανέπτυξε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με βάση τις κατευθυντήριες αρχές των ΗΕ για τις επιχειρήσεις και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

¹⁸ http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sustainable-business/files/csr-sme/csr-ict-hr-business_en.pdf

68. Η ΕΥΕΔ, οι υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και τα κράτη μέλη θα διερευνήσουν τρόπους παροχής τεχνικής βοήθειας και ανταλλαγής ορθών πρακτικών με τρίτες χώρες, μεταξύ άλλων σχετικά με τις νομοθετικές μεταρρυθμίσεις για την καλύτερη προστασία της ελευθερίας της έκφρασης εντός και εκτός διαδικτύου και την ασφάλεια των δημοσιογράφων και των παραγόντων των μέσων ενημέρωσης. Για τον ίδιο σκοπό θα αξιοποιηθούν διάλογοι και διαβουλεύσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα με τρίτες χώρες.

Δημιουργία ικανοτήτων

69. Η ΕΥΕΔ και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, σε συντονισμό με τα κράτη μέλη, θα στηρίζουν τις προσπάθειες τρίτων χωρών να αναπτύξουν την απρόσκοπτη και ασφαλή πρόσβαση και χρήση του διαδικτύου στο πλαίσιο της διασφάλισης της διαφάνειας και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Θα παρασχεθεί στήριξη για τη δημιουργία ικανοτήτων των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των δημοσιογράφων και άλλων παραγόντων των μέσων ενημέρωσης, καθώς και των ατόμων που αγωνίζονται για τον σεβασμό της ελευθερίας της έκφρασης και για ασφαλείς επικοινωνίες εντός και εκτός διαδικτύου, συμπεριλαμβανομένης της χρηματοδότησης μέσω του ΕΜΔΔΑ.

III. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

70. Η ομάδα εργασίας του Συμβουλίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα (COHOM) και η ειδική ομάδα για την ελευθερία της έκφρασης θα στηρίζουν την εφαρμογή των κατευθυντήριων γραμμών με τη συμμετοχή, όπου αρμόζει, των γεωγραφικών ομάδων εργασίας του Συμβουλίου. Θα παρέχει πρόσθετη καθοδήγηση δράσης για τις αποστολές ΕΕ, ιδίως ως προς τα συστημικά θέματα και τις μεμονωμένες περιπτώσεις. Θα εκδίδει, όπου αρμόζει, έγγραφα κατευθύνσεων για βασικά ερωτήματα και επίκαιρα θέματα.
71. Η COHOM θα αξιολογήσει την εφαρμογή των εν λόγω κατευθυντήριων γραμμών μετά την πάροδο τριών ετών, εάν το κρίνει σκόπιμο, και κατόπιν διαβουλεύσεων με την κοινωνία των πολιτών, σχετικούς πανεπιστημιακούς εμπειρογνώμονες και εκπροσώπους των μέσων ενημέρωσης. Στις διαβουλεύσεις με την κοινωνία των πολιτών θα πρέπει να συμμετέχουν υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εγχώριες και διεθνείς ΜΚΟ για τα ανθρώπινα δικαιώματα, επαγγελματικές ενώσεις, ο ιδιωτικός τομέας, διεθνείς και περιφερειακοί φορείς ανθρωπίνων δικαιωμάτων και οργανώσεις των γυναικών.
72. Τακτικές ανταλλαγές απόψεων θα πραγματοποιούνται με τις αρμόδιες επιτροπές, υποεπιτροπές και ομάδες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την εφαρμογή, αξιολόγηση και αναθεώρηση των εν λόγω κατευθυντήριων γραμμών.

Α. Παραδείγματα πράξεων οι οποίες ενδέχεται να παραβιάσουν ή να υπονομεύσουν την άσκηση του δικαιώματος της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης

Επιθέσεις κατά προσώπου με αφορμή την άσκηση της ελευθερίας της έκφρασης: Η εκτέλεση, η θανάτωση, η αναγκαστική εξαφάνιση, ο βασανισμός ή η αυθαίρετη σύλληψη δημοσιογράφων ή άλλων προσώπων με αφορμή την άσκηση της ελευθερίας της έκφρασης, αποτελεί παραβίαση του άρθρου 19 της Οικουμενικής Διακήρυξης των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα. Οι πράξεις αυτές μπορούν να διαπραχθούν από κρατικούς φορείς ή ιδιωτικές ομάδες.

Νομοθετικοί περιορισμοί: Οποιοσδήποτε περιορισμός της ελευθερίας της έκφρασης πρέπει να προβλέπεται εκ του νόμου, μπορεί να επιβάλλεται μόνον για τους λόγους που αναφέρονται στο διεθνές δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και πρέπει να συμμορφώνεται προς τα αυστηρά κριτήρια της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας

Η ανακόλουθη και καταχρηστική εφαρμογή της νομοθεσίας μπορεί να χρησιμοποιηθεί για λογοκρισία της κριτικής και του διαλόγου επί δημοσίων θεμάτων και για την καλλιέργεια κλίματος φόβου και αυτολογοκρισίας στους φορείς των μέσων ενημέρωσης και στο ευρύ κοινό. Οι αυθαίρετοι κανόνες και οι απαιτήσεις διαπίστευσης για τους δημοσιογράφους, η άρνηση δημοσιογραφικής πρόσβασης, οι νομικοί φραγμοί με κυρώσεις για την δημιουργία ή την λειτουργία μέσων ενημέρωσης και οι κανόνες που επιτρέπουν την ολική ή μερική, εκ των προτέρων ή εκ των υστέρων λογοκρισία και απαγόρευση ορισμένων μέσων ενημέρωσης αποτελούν παραδείγματα νομικών περιορισμών του δικαιώματος στην ελευθερία της έκφρασης. Οι περιορισμοί λαμβάνουν επίσης την μορφή νόμων που επιβάλλουν απαγορευτικούς φόρους ή εισφορές, καθώς και άλλες μορφές οικονομικών κυρώσεων και περιορισμών της αγοράς.

Στο διαδίκτυο, η λογοκρισία παίρνει συνήθως τη μορφή νόμων που επιτρέπουν την ολική ή μερική απαγόρευση ορισμένων ιστοσελίδων. Σε ορισμένες ακραίες περιπτώσεις, τα κράτη καταφεύγουν στην πλήρη αποσύνδεση του διαδικτύου, απομονώνοντας έτσι μια ολόκληρη χώρα ή περιοχή από τον υπόλοιπο κόσμο. Είναι σημαντικό να διασφαλισθεί ότι η πρόσβαση στις πληροφορίες και η ελεύθερη ροή τους δεν θα υπόκεινται σε αδικαιολόγητους περιορισμούς, ανεξαρτήτως μέσου.

Νόμοι περί δυσφήμισης: Δημοσιογράφοι και άλλοι συντελεστές μέσων μαζικής ενημέρωσης, συγγραφείς, καλλιτέχνες, πολιτικοί ακτιβιστές και άλλοι προασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε ολόκληρο τον κόσμο εξακολουθούν να φυλακίζονται με την κατηγορία της δυσφήμισης. Οι νόμοι περί δυσφημίσεως ενδέχεται επίσης να οδηγήσουν σε έντονη αυτολογοκρισία δια τον φόβον αυστηρών ποινικών ή αστικών κυρώσεων. Η ΕΕ φρονεί ότι δεν πρέπει να γίνεται κατάχρηση των νόμων περί δυσφημίσεως με στόχο την λογοκρισία του κριτικού λόγου και του διαλόγου σχετικά με τα δημόσια θέματα.

Καταχρηστική επίκληση των δημοσίων ηθών, της εθνικής ασφάλειας ή της προστασίας των «εθνικών αξιών»: Το διεθνές δίκαιο περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν επιτρέπει την επιβολή περιορισμών στην άσκηση της ελευθερίας της έκφρασης, αποκλειστικά για την προστασία εννοιών όπως θρησκείες, πολιτισμικές παραδόσεις, φιλοσοφίες, ιδεολογίες ή πολιτικά δόγματα. Ορισμένα κράτη επικαλούνται τα δημόσια ήθη καταχρηστικά, καθώς και ως μέσον περιστολής του δικαιώματος στην ελευθερία της έκφρασης. Παραδείγματος χάριν, γυναίκες ή ενώσεις γυναικών οι οποίες επικρίνουν δημοσίως θρησκευτικά δόγματα που επιφέρουν διακρίσεις αποτέλεσαν στόχο σοβαρών παρενοχλήσεων και εκφοβισμού, τόσο από το κράτος όσο και από μη κρατικούς παράγοντες.

Εθνική ασφάλεια: η προστασία της εθνικής ασφάλειας μπορεί να αποτελέσει δικαιολογία κατάχρησης εις βάρος της ελευθερίας της έκφρασης. Τα κράτη πρέπει να μεριμνούν ώστε οι αντιτρομοκρατικοί νόμοι, οι νόμοι περί προδοσίας ή παρόμοιες διατάξεις που αφορούν την εθνική ασφάλεια (οι νόμοι περί κρατικών μυστικών, οι νόμοι περί στάσεων κτλ.) να καταρτίζονται και να εφαρμόζονται κατά τρόπον σύμφωνο προς τις υποχρεώσεις τους στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Νόμοι περί βλασφημίας: Οι νόμοι που ποινικοποιούν τη βλασφημία θέτουν περιορισμούς στην έκφραση σχετικά με τη θρησκεία και τις πεποιθήσεις, συχνά χρησιμοποιούνται προκειμένου να δικαιολογηθούν διώξεις, κακομεταχείριση ή πράξεις εκφοβισμού θρησκευτικών και άλλων μειονοτήτων και μπορεί να έχουν σοβαρό ανασταλτικό αποτέλεσμα στην ελευθερία της έκφρασης και στην θρησκευτική ελευθερία και ελευθερία των πεποιθήσεων. Η ΕΕ συνιστά την αποποινικοποίηση των αδικημάτων αυτών και αποδοκιμάζει με σθένος τη χρήση της θανατικής ποινής, της σωματικής τιμωρίας και της στέρησης της ελευθερίας ως ποινών για το αδίκημα της βλασφημίας. Η ΕΕ θα συνεχίσει να συνεργάζεται με οργανώσεις που υποστηρίζουν την κατάργηση των νόμων περί βλασφημίας και να τις υποστηρίζει.

«Ρητορεία μίσους» : δεν υπάρχει καθολικά αποδεκτός ορισμός του όρου «ρητορεία μίσους» στο διεθνές δίκαιο. Ο όρος χρησιμοποιείται συνήθως για έκφραση η οποία είναι προσβλητική, εξυβριστική, εκφοβιστική ή παρενοχλητική ή υποκινεί βία, μίσος ή διακρίσεις κατά ατόμων ή ομάδων που προσδιορίζονται από συγκεκριμένο σύνολο χαρακτηριστικών. Βάσει του διεθνούς δικαίου, τα κράτη μέλη μόνον οφείλουν να απαγορεύουν τις πιο σοβαρές μορφές ρητορείας μίσους, όπως η επίκληση εθνικού, φυλετικού ή θρησκευτικού μίσους, που αποτελεί υποκίνηση διακρίσεων, εχθρότητας ή βίας (άρθρο 20 παράγραφος 2 του Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και άρθρο 4 της Διεθνούς Σύμβασης για την κατάργηση των διακρίσεων). Οι κυβερνήσεις δεν πρέπει να κάνουν κατάχρηση της νομοθεσίας σχετικά με την ρητορεία μίσους με σκοπό να αποθαρρύνουν τους πολίτες από την συμμετοχή στον νόμιμο δημοκρατικό διάλογο επί θεμάτων γενικού ενδιαφέροντος.

Στο ευρωπαϊκό πλαίσιο, η νομολογία του ΕΔΑΔ διακρίνει μεταξύ, αφενός, της πραγματικής και σοβαρής υποκίνησης του εξτρεμισμού και, αφετέρου, του δικαιώματος των προσώπων (συμπεριλαμβανομένων δημοσιογράφων και πολιτικών) να εκφράζουν ελεύθερα τις απόψεις τους και να «θίγουν, να σκανδαλίζουν ή να ενοχλούν». Σύμφωνα με τη νομολογία του ΕΔΑΔ, η απόφαση-πλαίσιο της ΕΕ για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξеноφοβίας μέσω του ποινικού δικαίου¹⁹ ορίζει ότι τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι τιμωρείται η εκ προθέσεως δημόσια υποκίνηση βίας ή μίσους, καθώς και η δημόσια επιδοκιμασία, η άρνηση ή η χονδροειδής υποτίμηση της σοβαρότητας ορισμένων διεθνών εγκλημάτων όταν εκδηλώνονται κατά τρόπον που είναι πιθανόν να υποκινήσει βία ή μίσος.

Περιορισμοί στην ελευθερία και την πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης: Η απουσία ελευθερίας και πολυφωνίας των μέσων ενημέρωσης μπορεί να εμποδίζει την ελευθερία λήψης και διάδοσης πληροφοριών, η οποία με την σειρά της υπονομεύει τόσο την εμπιστοσύνη των πολιτών στα μέσα ενημέρωσης όσο και την ίδια την άσκηση της δημοκρατίας. Επιπλέον, η απουσία ελευθερίας και πολυφωνίας των μέσων ενημέρωσης μειώνει την ικανότητα των μέσων να λειτουργούν ως δημόσιος έλεγχος με στόχο την λογοδοσία της εξουσίας. Σημειωτέον, επίσης, ότι η ελευθερία της έκφρασης συνδέεται στενά με την χρηματοδοτική δομή που επιτρέπει ουσιαστική ανεξαρτησία δημόσιων και ιδιωτικών μέσων ενημέρωσης.

¹⁹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:328:0055:0058:EL:PDF>

Οι δίκαιες και ανεξάρτητες αγορές μέσω ενημέρωσης είναι θεμελιώδους σημασίας για την άσκηση του δικαιώματος της ελεύθερης έκφρασης. Η νομοθετική δραστηριότητα δεν πρέπει να χρησιμοποιείται με στόχο να διαμορφώνει το τοπίο των μέσων ενημέρωσης κατά την όρεξη συγκεκριμένων ομάδων συμφερόντων ή της καθεστηκυίας εξουσίας, εξαιρώντας άλλες ομάδες ή θέσεις από τον δημόσιο διάλογο.

Η απουσία ανεξαρτησίας των κανονιστικών φορέων: Η ανεξαρτησία των κανονιστικών φορέων από την κυβερνητική επιρροή αποτελεί ζωτική προϋπόθεση για να ευδοκμήσουν ελεύθερα και ανεξάρτητα μέσα ενημέρωσης. Οι διαδικασίες ορισμού υποψηφίων και διορισμού όλων των μελών των κανονιστικών φορέων πρέπει να ακολουθούν κανόνες για την προστασία της ανεξαρτησίας και της αμεροληψίας τους. Οι εθνικοί κανονιστικοί φορείς πρέπει να είναι απαλλαγμένοι από άμεσες πολιτικές παρεμβάσεις και να έχουν θετική υποχρέωση προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένης της ελευθερίας της έκφρασης.

Περιορισμοί στο διαδίκτυο από φορείς: Δεν θα πρέπει ποτέ να φράσσονται, να επιβραδύνονται, να υποβαθμίζονται ή να εισάγονται διακρίσεις για συγκεκριμένο περιεχόμενο ή για συγκεκριμένες εφαρμογές ή υπηρεσίες, εξαιρέσει πολύ περιορισμένων περιπτώσεων (π.χ. εφαρμογή δικαστικής απόφασης ή νομοθετικής διάταξης, παραδείγματος χάριν προς τήρηση των διατάξεων επιβολής του νόμου σχετικά με την κακοποίηση των παιδιών²⁰, θέματα ασφαλείας δικτύων ζωτικής σημασίας, παρεμπόδιση ανεπίκλητων επικοινωνιών, ελαχιστοποίηση εξαιρετικής συμφόρησης). Παρεμβολές είναι επίσης δυνατόν να προκύψουν από την καταχρηστική, καιροσκοπική ή εισάγουσα διακρίσεις (μεταβλητής γεωμετρίας) εφαρμογή διαφόρων νόμων, παρεμβολές με διαδικτυακές πλατφόρμες ή εφαρμογές ιδιωτικής λειτουργίας κτλ.

Η παρεμβολή των ασύρματων σημάτων αποτελεί άλλο ένα μέσον λογοκρισίας, το οποίο στερεί από τα πρόσωπα το δικαίωμά τους στην ελευθερία της έκφρασης.

Περιορισμοί σχετικά με το δικαίωμα της πρόσβασης στις πληροφορίες: Ο ειδικός εισηγητής των ΗΕ για την ελευθερία της έκφρασης συνιστά στα κοινοβούλια να θεσπίσουν νομοθετήματα σχετικά με την πρόσβαση στην δημόσια πληροφόρηση σύμφωνα με διεθνώς ανεγνωρισμένες αρχές, υπογραμμίζοντας ότι σε όλες τις δημοκρατικές κοινωνίες, η διαφάνεια των δημοσίων δραστηριοτήτων έχει καθοριστικό ρόλο για την εμπιστοσύνη και την καλή πίστη του πληθυσμού.

²⁰ Βλ. το προαιρετικό πρωτόκολλο της Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού σχετικά με την πώληση παιδιών, την παιδική πορνεία και την παιδική πορνογραφία

Περιορισμός της ελευθερίας της έκφρασης με στόχο την προστασία δικαιωμάτων

πνευματικής ιδιοκτησίας: Η φραγή της πρόσβασης σε ιστοτόπους για λόγους προστασίας πνευματικών δικαιωμάτων μπορεί να αποτελέσει δυσανάλογο περιορισμό της ελευθερίας γνώμης και έκφρασης. Ο οποιοσδήποτε περιορισμός πρέπει να συμμορφώνεται με την τρίπτυχη σωρευτική δοκιμή που ορίζεται στην παράγραφο 20 των ανά χείρας κατευθυντηρίων γραμμών.

Περιορισμοί σχετικά με το δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής ζωής και των δεδομένων: Η παράνομη παρακολούθηση των επικοινωνιών, η υποκλοπή τους, καθώς και η παράνομη συλλογή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα παραβιάζουν το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή και την ελευθερία στην ανενόχλητη διατύπωση γνώμης και μπορεί να οδηγήσουν σε περιορισμούς στην ελευθερία της έκφρασης.

Η αδικαιολόγητη ανάμιξη στην ιδιωτική ζωή προσώπων μπορεί άμεσα όσο και έμμεσα να περιορίσει την ελεύθερη ανάπτυξη και ανταλλαγή ιδεών. Οι περιορισμοί της ανωνυμίας κατά την γνωστοποίηση, λόγου χάριν, είναι δυνατόν να αποθαρρύνει τα θύματα κάθε μορφής βίας από την αναφορά των εις βάρος τους κακοποιήσεων, από φόβο της διπλής θυματοποίησης. Εν προκειμένω, το άρθρο 17 του Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα αναφέρεται άμεσα στην προστασία από παρενοχλήσεις της «αλληλογραφίας», όρος ο οποίος πρέπει να ερμηνεύεται ως περιλαμβάνων πάσαν μορφή επικοινωνίας, με ή χωρίς διαδικτυακή σύνδεση.

Η παρά τον νόμο ή αυθαίρετη πρόσβαση της κυβέρνησης ή ιδιωτικής εταιρίας στα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα είναι δυνατόν να έχει αρνητικές συνέπειες για την ελευθερία της έκφρασης, καθώς μπορεί να προκαλέσει μείωση της χρήσης των τεχνολογιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

Μη εξαντλητικός κατάλογος των διεθνών κανόνων, προτύπων, αρχών και πηγών που σχετίζονται με την ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης και που δύναται να επικαλείται ή να χρησιμοποιεί η ΕΕ στις επαφές με τις τρίτες χώρες.

1. Οικουμενική Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου

Άρθρο 19: *«Καθένας έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης, που σημαίνει το δικαίωμα να μην υφίσταται δυσμενείς συνέπειες για τις γνώμες του, και το δικαίωμα να αναζητεί, να παίρνει και να διαδίδει πληροφορίες και ιδέες, με οποιοδήποτε μέσο έκφρασης, και από όλο τον κόσμο».*

²¹ Οι κατευθυντήριες αυτές γραμμές βασίζονται σε διεθνή και περιφερειακά πρότυπα σχετικά με την ελευθερία της έκφρασης. Υπάρχουν διάφορες χώρες που δεν έχουν ούτε υπογράψει ούτε επικυρώσει το Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και άλλες συνθήκες σχετικές με τα ανθρώπινα δικαιώματα, και οι κανόνες που αναπτύχθηκαν βάσει αυτών των συνθηκών δεν δεσμεύουν τυπικά τις χώρες αυτές. Η νομολογία από διεθνή και περιφερειακά όργανα σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα, καθώς και μη δεσμευτικά κείμενα/έγγραφα και άλλοι κανόνες καταδεικνύουν τον τρόπο με τον οποίον έχουν ερμηνευθεί οι διεθνείς και συνταγματικές εγγυήσεις της ελευθερίας της έκφρασης. Ως εκ τούτου, αποτελούν έγκυρα τεκμήρια των γενικώς παραδεκτών αντιλήψεων του πεδίου εφαρμογής και του χαρακτήρα όλων των διεθνών εγγυήσεων της ελευθερίας της έκφρασης. Παρέχουν επίσης ισχυρή καθοδήγηση όσον αφορά την ερμηνεία των εγγυήσεων της ελευθερίας της έκφρασης για όλα τα κράτη μέλη. Επιπλέον, η Οικουμενική Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου θεωρείται ευρέως ότι έχει αποκτήσει νομική ισχύ ως εθιμικό διεθνές δίκαιο.

2. Διεθνές σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα

Άρθρο 19: «Κανείς δεν πρέπει να υπόκειται σε διακριτική μεταχείριση και να παρενοχλείται για τις απόψεις του. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία της αναζήτησης, της λήψης και της μετάδοσης πληροφοριών και απόψεων κάθε είδους, ανεξαρτήτως συνόρων, προφορικά, γραπτά, σε έντυπα, σε κάθε μορφή τέχνης ή με κάθε άλλο μέσο της επιλογής του. Η άσκηση των δικαιωμάτων, που προβλέπονται στην παράγραφο 2 του άρθρου αυτού, συνεπάγεται ειδικά καθήκοντα και ευθύνες. Μπορεί, επομένως, να υπόκειται σε ορισμένους περιορισμούς, οι οποίοι όμως πρέπει να προβλέπονται με σαφήνεια από το νόμο και να είναι απαραίτητοι: α) Για τον σεβασμό των δικαιωμάτων ή της υπόληψης των άλλων. β) Για την προστασία της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας ή των χρηστών ηθών».

Άρθρο 18: «Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας. Αυτό το δικαίωμα περιλαμβάνει την ελευθερία να έχει ή να υιοθετεί κανείς τη θρησκεία ή την πεποίθηση της επιλογής του, καθώς και την ελευθερία να εκδηλώνει τη θρησκεία ή την πεποίθησή του, ατομικά ή από κοινού με άλλους, μέσω της λατρείας, πράξεων ιεροτελεστίας, πρακτικής και διδασκαλίας. Κανείς δεν υπόκειται σε καταναγκασμό που θα μπορούσε να παρεμποδίσει την ελευθερία του να έχει ή να υιοθετήσει τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις της επιλογής του. Η ελευθερία εκδήλωσης της θρησκείας ή των πεποιθήσεων δεν μπορεί να υπόκειται παρά μόνο σε όσους περιορισμούς ορίζει ο νόμος και είναι απαραίτητοι για την προστασία της δημόσιας ασφάλειας, τάξης και υγείας ή της ηθικής ή των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών των άλλων. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη στο παρόν Σύμφωνο αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σέβονται την ελευθερία των γονέων ή των νομίμων κηδεμόνων, να φροντίζουν για τη θρησκευτική και ηθική αγωγή των παιδιών τους σύμφωνα με πεποιθήσεις τους».

Άρθρο 17: «Κανείς δεν υπόκειται σε αυθαίρετες ή παράνομες παρενοχλήσεις της ιδιωτικής του ζωής, της οικογένειας, της κατοικίας ή της αλληλογραφίας του, ούτε σε παράνομες προσβολές της τιμής και της υπόληψής του. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα προστασίας από το νόμο έναντι τέτοιων παρενοχλήσεων ή προσβολών.»

Άρθρο 20 παράγραφος 2: «Τα κράτη οφείλουν να απαγορεύουν διά νόμου «κάθε επίκληση εθνικού, φυλετικού ή θρησκευτικού μίσους, που αποτελεί υποκίνηση διακρίσεων, εχθρότητας ή βίας».

3. Διεθνής Σύμβαση περί καταργήσεως πάσης μορφής φυλετικών διακρίσεων

Άρθρο 4: «Τα Κράτη μέλη καταδικάζουν πάσαν προπαγανδιστικήν ενέργειαν και πάσας τας οργανώσεις αίτινες βασίζονται επί ιδεών ή θεωριών περί ανωτερότητος μιας φυλής ή ομάδος προσώπων ενός χρώματος ή εθνολογικής προελεύσεως ή αίτινες προσπαθούσι να δικαιολογήσωσιν ή προάγωσι το φυλετικόν μίσος και πάσης μορφής διάκρισιν, και αναλαμβάνουσι την υποχρέωσιν όπως εφαρμόσωσιν άμεσα και θετικά μέτρα ενδεδειγμένα δια την εξάλειψιν πάσης παροτρύνσεως ή ενεργειών προς τοιαύτην διάκρισιν και, προς τον σκοπόν τούτο, τηρουμένων των αρχών των ενσωματωμένων εις την Παγκόσμιον Δήλωσιν των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων άτινα ρητώς εκτίθενται εις τον 5ον άρθρον της παρούσης Συμβάσεως όπως μεταξύ άλλων: α) δηλώσωσι κολάσιμον κατά νόμον παράβασιν, πάσαν διάδοσιν ιδεών βασιζομένων επί της φυλετικής ανωτερότητος και μίσους, παρότρυνσιν προς φυλετικήν διάκρισιν, ως και πράξεις βίας ή παρότρυνσιν προς διάπραξιν τοιούτων πράξεων εναντίον οιασδήποτε φυλής, ή ομάδος προσώπων άλλου χρώματος ή εθνολογικής προελεύσεως και επίσης την χορήγησιν πάσης βοηθείας δια φυλετικάς δραστηριότητας, περιλαμβανομένης και της χρηματοδοτήσεως αυτών, β)δηλώσωσι τας παρανόμους οργανώσεις και απαγορεύσωσι τας οργανώσεις ταύτας ως και τας δραστηριότητας οργανωμένης προπαγάνδας και πάντα άλλον τύπον προπαγανδιστικής δραστηριότητος αίτινες παροτρύνουσιν εις την φυλετικήν διάκρισιν και αίτινες ενθαρρύνουσιν αυτήν και όπως δηλώσωσιν ως υπό του νόμου κολάσιμον αδίκημα την συμμετοχήν εις τοιαύτας οργανώσεις ή τοιαύτας δραστηριότητας».

4. Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού²²

Άρθρο 13: Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία της αναζήτησης, της λήψης και της μετάδοσης πληροφοριών και απόψεων κάθε είδους, ανεξαρτήτως συνόρων, προφορικά, γραπτά, σε έντυπα, σε κάθε μορφή τέχνης ή με κάθε άλλο μέσο της επιλογής του. Η άσκηση του δικαιώματος αυτού μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο μόνο των περιορισμών που ορίζονται από το νόμο και που είναι αναγκαίοι: α) Για τον σεβασμό των δικαιωμάτων ή της υπόληψης των άλλων. β) Για την προστασία της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας ή των χρηστών ηθών».

5. Σύμβαση για την πρόληψη και καταπολέμηση του εγκλήματος της γενοκτονίας

6. Διακήρυξη των ΗΕ για την εκπαίδευση και την κατάρτιση στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

7. τη Διακήρυξη των ΗΕ του 1992 για τα δικαιώματα των ατόμων που ανήκουν σε εθνοτικές, θρησκευτικές ή γλωσσικές μειονότητες

8. Διακήρυξη των ΗΕ για τα δικαιώματα των αυτοχθόνων πληθυσμών (άρθρο 16)

9. Ειδικός εισηγητής των ΗΕ για την προαγωγή και την προστασία του δικαιώματος στην ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης

Το γραφείο του ειδικού εισηγητή του ΟΗΕ για την ελευθερία γνώμης και έκφρασης ιδρύθηκε το 1993 με απόφαση της Επιτροπής των ΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα²³.

10. Σχέδιο δράσης του Ραμπάτ για την απαγόρευση της επίκλησης εθνικού, φυλετικού ή θρησκευτικού μίσους που αποτελεί υποκίνηση διακρίσεων, εχθρότητας ή βίας - 2012

²² Σχετικής σημασίας είναι επίσης τα άρθρα 15 (περί της ελευθερίας του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι), 16 (ενισχυμένη προστασία του δικαιώματος στην έκφραση γνώμης) και 17 (περί της πρόσβασης του παιδιού στις πληροφορίες και στο υλικό των μέσων ενημέρωσης).

²³ <http://www.ohchr.org/EN/ISSUES/FREEDOMOPINION/Pages/OpinionIndex.aspx>

11. UNESCO: Επιλεγμένες δηλώσεις, αποφάσεις και στρατηγικά έγγραφα

- [Ίδρυση της UNESCO](#) (άρθρο Ι.2.α - 1945)
- [Δήλωση του Βίντχουκ σχετικά με την προαγωγή της ανεξαρτησίας και της πολυφωνίας στον αφρικανικό Τύπο](#) (Ναμίμπια 1991)
- [UNESCO Ψήφισμα 29 για την καταδίκη των πράξεων βίας κατά δημοσιογράφων](#) (1997)
- [Διακήρυξη του Βελιγραδίου για την υποστήριξη των μέσων ενημέρωσης κατά την διάρκεια βίαιων συγκρούσεων και στις χώρες σε στάδιο μετάβασης](#)
- [Δήλωση του Μαπούτο σχετικά με την προαγωγή της ελευθερίας της έκφρασης, την πρόσβαση σε πληροφορίες και την αυτεξουσιότητα των ανθρώπων](#) (2008)
- [Δήλωση του Μπρισμπέιν σχετικά με την ελευθερία πληροφόρησης: Το δικαίωμα γνώσης](#) (2010)
- [Δήλωση της Ουάσιγκτων για τα μέσα ενημέρωσης του 21^{ου} αιώνα: Νέα σύνορα, νέοι φραγμοί](#) (2011)
- [Δήλωση της Καρχηδόνας για την ελευθεροτυπία και την ασφάλεια των δημοσιογράφων](#) (2012)
- [Πρόγραμμα εργασιών της UNESCO για την ασφάλεια των δημοσιογράφων και το ζήτημα της ατιμωρησίας](#) (2013)
- [Σχέδιο δράσης των ΗΕ για την ασφάλεια των δημοσιογράφων και το ζήτημα της ατιμωρησίας](#) (2012)
- [Στρατηγική υλοποίησης 2013-2014 – Σχέδιο δράσης των ΗΕ για την ασφάλεια των δημοσιογράφων και το ζήτημα της ατιμωρησίας](#)
- [Δήλωση του Σαν Χοσέ σχετικά με την ασφάλεια του λόγου: Εξασφάλιση της ελευθερίας της έκφρασης σε όλα τα μέσα μαζικής ενημέρωσης](#) (2013)
- [Τελική δήλωση της πρώτης συνάντησης επανεξέτασης WSIS + 10](#) (2013)

Εργαλεία

- [Δείκτες ανάπτυξης των μέσων μαζικής ενημέρωσης \(MDI\)](#) (2006)
- [Δείκτες ασφάλειας των δημοσιογράφων](#): (2013)
- [Έμφυλοι δείκτες ευαισθητοποίησης των μέσων μαζικής ενημέρωσης \(GSIM\)](#) (2012)
- [Εργαλειοθήκη για την ελευθερία της έκφρασης](#) (2013)

Ελευθερία της έκφρασης και σχετικά δικαιώματα σε περιφερειακές πράξεις

12. Συμβούλιο της Ευρώπης²⁴:

- Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών

(Άρθρο 8 – Δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής) *«Παν πρόσωπον δικαιούται εις σεβασμόν της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του. Δεν επιτρέπεται να υπάρξη επέμβασις δημοσίας αρχής εν τη ασκήσει του δικαιώματος τούτου, εκτός εάν η επέμβασις αύτη προβλέπεται υπό του νόμου και αποτελεί μέτρον το οποίον, εις μιαν δημοκρατικήν κοινωνίαν, είναι αναγκαίον δια την εθνικήν ασφάλειαν την δημοσίαν ασφάλειαν, την οικονομικήν ευημερίαν της χώρας, την προάσπισιν της τάξεως και την πρόληψιν ποινικών παραβάσεων, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής, ή την προστασίαν των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων».*

²⁴ Πράξεις, συμβάσεις, συστάσεις, δηλώσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης, εν οίς και έγγραφα της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης με ιδιαίτερη σημασία, ευρίσκονται: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1835645>

(Άρθρο 9 - Ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας) «Παν πρόσωπον δικαιούται εις την ελευθερίαν σκέψεως, συνειδήσεως και θρησκείας, το δικαίωμα τούτο επάγεται την ελευθερία αλλαγής θρησκείας ή πεποιθήσεως, ως και την ελευθερίαν εκδηλώσεως της θρησκείας ή των πεποιθήσεων μεμονωμένως, ή συλλογικώς δημοσία ή κατ' ιδίαν, δια της λατρείας, της παιδείας, και της ασκήσεως των θρησκευτικών καθηκόντων και τελετουργιών». «Η ελευθερία εκδηλώσεως της θρησκείας ή των πεποιθήσεων δεν επιτρέπεται να αποτελέση αντικείμενον ετέρων περιορισμών πέραν των προβλεπομένων υπό του νόμου και αποτελούντων αναγκαία μέτρα, εν δημοκρατική κοινωνία δια την δημοσίαν ασφάλειαν, την προάσπισιν της δημοσίας τάξεως, υγείας και ηθικής, ή την προάσπισιν των δικαιωμάτων και ελευθεριών των άλλων».

((Άρθρο 10 - Ελευθερία έκφρασης) «Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία γνώμης και την ελευθερία λήψης ή μετάδοσης πληροφοριών ή ιδεών, χωρίς την ανάμειξη δημοσίων αρχών και αδιακρίτως συνόρων. Το παρόν άρθρον δεν κωλύει τα Κράτη από του να υποβάλωσι τας επιχειρήσεις ραδιοφωνίας, κινηματογράφου ή τηλεοράσεως εις κανονισμούς εκδόσεως αδειών λειτουργίας. Η άσκησης των ελευθεριών τούτων, συνεπαγομένων καθήκοντα και ευθύνas, δύναται να υπαχθή εις ωρισμένας διατυπώσεις, όρους, περιορισμούς ή κυρώσεις, προβλεπομένους υπό του νόμου και αποτελούντας αναγκαία μέτρα εν δημοκρατική κοινωνία δια την εθνικήν ασφάλειαν, την εδαφικήν ακεραιότητα ή δημοσίαν ασφάλειαν, την προάσπισιν της τάξεως και πρόληψιν του εγκλήματος, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής, την προστασίαν της υπολήψεως ή των δικαιωμάτων των τρίτων, την παρεμπόδισιν της κοινολογήσεως εμπιστευτικών πληροφοριών ή την διασφάλισιν του κύρους και αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας».

((Άρθρο 17 - Απαγόρευση κατάχρησης δικαιώματος) «Ουδεμία διάταξις της παρούσης Συμβάσεως δύναται να ερμηνευθή ως επαγομένη δι' εν Κράτος, μίαν ομάδα ή εν άτομον οιονδήποτε δικαίωμα όπως επιδοθή εις δραστηριότητα ή εκτέλεση πράξεις σκοπούσας εις την καταστροφήν των δικαιωμάτων ή ελευθεριών, των αναγνωρισθέντων εν τη παρούση Συμβάσει, ή εις περιορισμούς των δικαιωμάτων και ελευθεριών τούτων μεγαλυτέρων των προβλεπομένων εν τη ρηθείση Συμβάσει».

- **Σύμβαση για την προστασία του ατόμου από την αυτοματοποιημένη επεξεργασία πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα (Σύμβαση 108)**

Άρθρο 1: Αντικείμενο και σκοπός Σκοπός της παρούσας σύμβασης είναι η εξασφάλιση στο έδαφος κάθε συμβαλλόμενου μέρους, σε κάθε φυσικό πρόσωπο, ασχέτως από την υπηκοότητά του ή την κατοικία του, του σεβασμού των δικαιωμάτων και των θεμελιωδών του ελευθεριών και ειδικά του δικαιώματος του ιδιωτικού του βίου, έναντι της αυτοματοποιημένης επεξεργασίας των πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν (προστασία των προσωπικών πληροφοριών).

- **Σύμβαση-πλαίσιο για την προστασία των εθνικών μειονοτήτων και επεξηγηματική έκθεση (άρθρο 9)**
- **Ευρωπαϊκός Χάρτης για τις περιφερειακές και μειονοτικές γλώσσες (άρθρο 11 για τα μέσα ενημέρωσης)**
- Το Συμβούλιο της Ευρώπης επεξεργάζεται επί του παρόντος **πρότυπα σχετικά με την προστασία των δημοσιογράφων**, μεταξύ άλλων και όσον αφορά τις θετικές υποχρεώσεις των κρατών μελών. Αυτό αποτελεί προτεραιότητα της τρέχουσας αυστριακής Προεδρίας της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, υπό το πρίσμα και του πρόσφατου ψηφίσματος 3 με τίτλο «Ασφάλεια των δημοσιογράφων», το οποίο εγκρίθηκε από τους υπουργούς του Συμβουλίου της Ευρώπης με αρμοδιότητα για τα μέσα ενημέρωσης και την κοινωνία της πληροφορίας, στις 7 και 8 Νοεμβρίου 2013 στο Βελιγράδι²⁵.

25

http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/Belgrade2013/Belgrade%20Ministerial%20Conference%20Texts%20Adopted_en.pdf

- Η UNESCO (ανώτεροι αξιωματούχοι) έχει ζητήσει από το Συμβούλιο της Ευρώπης να εξετάσει την ασφάλεια των δημοσιογράφων ως δείκτη αδυναμίας των κρατών. Δεδομένου ότι η βία κατά δημοσιογράφων ευδοκιμεί εν απουσία της ελευθερίας έκφρασης, η ασφάλεια των δημοσιογράφων μπορεί πραγματικά να αποτελεί υψηλής αξίας δείκτη του σεβασμού της ελευθερίας της έκφρασης και της ελευθερίας των μέσων ενημέρωσης σε μια συγκεκριμένη κοινότητα²⁶.
- Το έργο του Συμβουλίου της Ευρώπης όσον αφορά την διαδικτυακή ελευθερία είναι πλήρως συμβατό με το Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο πλαίσιο της στρατηγικής του για τη διακυβέρνηση του διαδικτύου (2012-2015), με την οποία προάγεται η δέσμευση των 47 μελών να μη θίγουν το διαδίκτυο, καθώς και διάφοροι κανόνες σχετικά με την χρήση φίλτρων και την φραγή, την ουδετερότητα των δικτύων, και τις περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων πτυχές της λειτουργίας των διαφόρων συντελεστών του διαδικτύου.
- Η νομολογία του ΕΔΑΔ έχει καθιερώσει ορισμένες παραμέτρους προκειμένου να περιγραφεί η «ρητορεία μίσους» εφαρμόζοντας το άρθρο 17 (απαγόρευση κατάχρησης δικαιώματος) της σύμβασης, όταν ο υπό εξέταση λόγος ισοδυναμεί με ρητορεία μίσους και αναιρεί τις θεμελιώδεις αξίες της σύμβασης, ή β) εφαρμόζοντας τους περιορισμούς που προβλέπονται στην δεύτερη παράγραφο του άρθρου 10 και του άρθρου 11 της σύμβασης (η συγκεκριμένη προσέγγιση υιοθετείται όταν ο υπό εξέταση λόγος, μολονότι πρόκειται για ρητορεία μίσους, δεν είναι ικανός να καταστρέψει τις θεμελιώδεις αξίες της σύμβασης)²⁷.

²⁶

Υπάρχουν ειδικές προδιαγραφές του Συμβουλίου της Ευρώπης εν προκειμένω:

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=419411>

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1207243&Site=CM&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75>

²⁷

[http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/cm/rec\(1997\)020&expmem_EN.asp](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/cm/rec(1997)020&expmem_EN.asp)

Υπόθεση Handyside κατά Ηνωμένου Βασιλείου, 7 Δεκεμβρίου 1976, Erbakan κατά Τουρκίας, απόφαση της 6ης Ιουλίου 2006, Vona κατά Ουγγαρίας, 9 Ιουλίου 2013, Aksu κατά Τουρκίας, 15 Μαρτίου 2012 (τμήμα μείζονος συνθέσεως), Féret κατά Βελγίου, 16 Ιουλίου 2009, Leroy κατά Γαλλίας, 2 Οκτωβρίου 2008, Jersild κατά Δανίας, 23 Σεπτεμβρίου 1994, Hizb Ut-Tahrir και άλλοι κατά Γερμανίας, 19 Ιουνίου 2012 (απόφαση επί του παραδεκτού), Garaudy κατά Γαλλίας, απόφαση της 24ης Ιουνίου 2003

- **Η σύσταση CM/Rec (2011) 7²⁸** της Επιτροπής των Υπουργών προς τα κράτη μέλη περιέχει μια νέα ευρεία έννοια των μέσων ενημέρωσης περιλαμβάνοντας όλους τους φορείς που εμπλέκονται στην παραγωγή και διάδοση περιεχομένου με, μεταξύ άλλων, πληροφορίες, ανάλυση, σχολιασμό και έκφραση απόψεων προς δυνητικά μεγάλο αριθμό ανθρώπων. Η Επιτροπή Υπουργών αναγνώρισε επίσης ότι, για ορισμένους σκοπούς, κάποια προνόμια που κανονικά αναγνωρίζονται σε δημοσιογράφους μπορούν να επεκταθούν σε άλλους παράγοντες που δεν εντάσσονται ακριβώς στα μέσα μαζικής ενημέρωσης (για παράδειγμα μεμονωμένους συντάκτες ιστολογίων), λαμβάνοντας υπόψη τον βαθμό στον οποίο οι εν λόγω παράγοντες μπορούν να θεωρηθούν μέρος του περιβάλλοντος των μέσων ενημέρωσης και συμβάλλουν στις λειτουργίες και τον ρόλο των μέσων ενημέρωσης σε μια δημοκρατική κοινωνία. Αναφορά θα μπορούσε επίσης να γίνει στο ψήφισμα 1 με τίτλο «**ελευθερία στο διαδίκτυο**», το οποίο ενέκρινε η υπουργική διάσκεψη το Συμβουλίου της Ευρώπης στις 7 και 8 Νοεμβρίου 2013 στο Βελιγράδι.

13. Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ)

Το κερτιμένο του ΟΑΣΕ περιλαμβάνει διάφορες διατάξεις σχετικά με την ελευθερία της έκφρασης, μεταξύ των οποίων:

- **Έγγραφο της συνόδου της Κοπεγχάγης της Διάσκεψης για την ανθρώπινη διάσταση της ΔΑΣΕ (1990):**

(9. Τα συμμετέχοντα κράτη επαναβεβαιώνουν ότι :οι πάντες έχουν δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος της επικοινωνίας. Το δικαίωμα αυτό θα περιλαμβάνει την ελευθερία γνώμης και την ελευθερία λήψης ή μετάδοσης πληροφοριών ή ιδεών, χωρίς την ανάμειξη δημοσίων αρχών και αδιακρίτως συνόρων. Η άσκηση του δικαιώματος τούτου μπορεί να υπόκειται μόνο στους περιορισμούς που ορίζονται από τον νόμο και συνάδουν προς τα διεθνή πρότυπα. Ειδικότερα, ουδείς περιορισμός θα επιβληθεί στην πρόσβαση και την χρήση μέσων αναπαραγωγής εγγράφων οποιουδήποτε είδους, με σεβασμό, εντούτοις, των δικαιωμάτων περί πνευματικής ιδιοκτησίας.

- **Έγγραφο της Βουδαπέστης: Προς μια γνήσια εταιρική σχέση σε μια νέα εποχή (σύνοδος κορυφής αρχηγών κρατών, 1994):**

36. Τα συμμετέχοντα κράτη επαναβεβαιώνουν ότι η ελευθερία της έκφρασης αποτελεί θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα και βασική συνιστώσα μιας δημοκρατικής κοινωνίας. Εν προκειμένω, η ανεξαρτησία και η πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης είναι άκρως απαραίτητες για μια ελεύθερη και ανοικτή κοινωνία και κυβερνητικά συστήματα με υποχρέωση λογοδοσίας. Τηρούν δε ως κατευθυντήρια αρχή τους ότι θα διασφαλίσουν το δικαίωμα αυτό.

- **Απόφαση αριθ. 633 του Μονίμου Συμβουλίου του ΟΑΣΕ προσαρτωμένη στην απόφαση 12/04 της δωδέκατης συνόδου του Υπουργικού Συμβουλίου (Σόφια, 2004):**

Επαναβεβαιώνοντας την σημασία του απόλυτου σεβασμού του δικαιώματος στην ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης, που περιλαμβάνουν την ελευθερία αναζήτησης, λήψης και διάδοσης πληροφοριών, η οποία έχει ζωτική σπουδαιότητα για την δημοκρατία και, τω όντι, ενισχύονται από το διαδίκτυο.

- **Κατευθυντήριες γραμμές του ΟΑΣΕ σχετικά με τη χρήση των μειονοτικών γλωσσών στα ραδιοτηλεοπτικά μέσα (2003)**
- Το γραφείο του εκπροσώπου του ΟΑΣΕ για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης παραμένει το μόνο στον κόσμο διακυβερνητικό θεσμικό όργανο που έχει εντολή να προστατεύει και να προάγει την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης στα 57 συμμετέχοντα κράτη του ΟΑΣΕ. Δημιουργήθηκε το 1997. Τον Μάρτιο του 2010, διορίστηκε εκπρόσωπος η κα Dunja Mijatovic από την Βοσνία-Ερζεγοβίνη²⁹.

14. Αφρικανική Ένωση:

- [Αφρικανικός Χάρτης για τα δικαιώματα του ανθρώπου και των λαών](#)

Άρθρο 9: «Κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα να λαμβάνει πληροφορίες. Κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα να εκφράζει και να διαδίδει τις απόψεις του στο πλαίσιο του νόμου.»

Ειδικός εισηγητής για την ελευθερία της έκφρασης και την πρόσβαση στις πληροφορίες στην Αφρική είναι η κα Faith Pansy Tlakula.

²⁹ <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=31230>

15. Οργανισμός Αμερικανικών Κρατών (ΟΑΚ)

- [Αμερικανική Σύμβαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου](#)

Άρθρο 13: «Κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα στην ελευθερία της σκέψης και της έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία αναζήτησης, λήψης και διάδοσης πληροφοριών και ιδεών οποιουδήποτε είδους, ανεξαρτήτως συνόρων, υπό μορφή προφορική, γραπτή ή τυπωμένη, ή καλλιτεχνική ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο της επιλογής του. Η άσκηση του δικαιώματος της προηγούμενης παραγράφου δεν υπόκειται σε εκ των προτέρων λογοκρισία, υπόκειται, ωστόσο, σε επακόλουθη επιβολή ευθύνης, η οποία καθορίζεται ρητώς διά νόμου, στον βαθμό που απαιτείται προκειμένου να εξασφαλισθεί: α) σεβασμός των δικαιωμάτων ή της υπόληψης των άλλων· ή β) η προστασία της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας ή των χρηστών ηθών. Το δικαίωμα της έκφρασης δεν μπορεί να περιορίζεται με έμμεσες μεθόδους ή μέσα, όπως κατάχρηση κυβερνητικών ή ιδιωτικών ελέγχων του δημοσιογραφικού χάρτου, των συχνοτήτων των ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών ή του εξοπλισμού που χρησιμοποιείται για την διάδοση πληροφοριών, ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο που τείνει να παρεμποδίζει την επικοινωνία και την κυκλοφορία ιδεών και απόψεων. Παρά τα οριζόμενα στην παράγραφο 2, τα δημόσια θέαματα μπορούν να υπόκεινται διά νόμου σε εκ των προτέρων λογοκρισία με αποκλειστικό σκοπό την ρύθμιση της πρόσβασης σε αυτά για την ηθική προστασία παιδιών και εφήβων. Πάσα προπαγάνδα υπέρ του πολέμου και πάσα υποκίνηση εθνικού, φυλετικού ή θρησκευτικού μίσους που αποτελούν προτροπή προς άνομη βία ή σε οποιαδήποτε άλλη παρόμοια ενέργεια εναντίον οποιουδήποτε προσώπου ή ομάδας προσώπων για οποιονδήποτε λόγο, μεταξύ άλλων την φυλή, το χρώμα, την θρησκεία, την γλώσσα ή την εθνική καταγωγή, θεωρούνται αδικήματα κολαστέα υπό του νόμου.

Το αξίωμα του [ειδικού εισηγητή του ΟΑΚ για την ελευθερία της έκφρασης](#) δημιουργήθηκε από την [Διαμερικανική Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων](#) τον Οκτώβριο του 1997. Ειδική εισηγήτρια του ΟΑΚ είναι η κα Catalina Botero.

16. Σύνδεσμος κρατών της Νοτιοανατολικής Ασίας (ASEAN)

- Διακήρυξη για τα ανθρώπινα δικαιώματα³⁰:

Άρθρο 23: «Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης, συμπεριλαμβανομένης της ελευθερίας να πρεσβεύει τις απόψεις του ανενόχλητα και της ελευθερίας αναζήτησης, λήψης και διάδοσης πληροφοριών, προφορικά, γραπτώς ή με οποιοδήποτε άλλο μέσον της επιλογής του».

Ευρωπαϊκή Ένωση:

- Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άρθρο 16:

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν.
2. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, θεσπίζουν τους κανόνες σχετικά με την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της

επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης, καθώς και από τα κράτη μέλη κατά την άσκηση δραστηριοτήτων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, και σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών. Η τήρηση των κανόνων αυτών υπόκειται στον έλεγχο ανεξάρτητων αρχών.

Οι κανόνες που θεσπίζονται βάσει του παρόντος άρθρου δεν θίγουν τους ειδικούς κανόνες που προβλέπονται στο άρθρο 39 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

- Χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

³⁰

<http://www.asean.org/news/asean-statement-communiques/item/asean-human-rights-declaration>

Άρθρο 7: Σεβασμός της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής

«Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στο σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και των επικοινωνιών του.»

Άρθρο 8: Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

«Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν. Η επεξεργασία αυτών των δεδομένων πρέπει να γίνεται νομίμως, για καθορισμένους σκοπούς και με βάση τη συγκατάθεση του ενδιαφερομένου ή για άλλους θεμιτούς λόγους που προβλέπονται από το νόμο. Κάθε πρόσωπο δικαιούται να έχει πρόσβαση στα συλλεγμένα δεδομένα που το αφορούν και να επιτυγχάνει τη διόρθωσή τους». «Ο σεβασμός των κανόνων αυτών υπόκειται στον έλεγχο ανεξάρτητης αρχής».

Άρθρο 10: Ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας

«Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας. Το δικαίωμα αυτό συνεπάγεται την ελευθερία μεταβολής θρησκειώματος ή πεποιθήσεων καθώς και την ελευθερία εκδήλωσης του θρησκειώματος ή των πεποιθήσεών του, ατομικά ή συλλογικά, δημοσία ή κατ' ιδίαν, με τη λατρεία, την εκπαίδευση, την άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων και τις τελετές. Το δικαίωμα αντίρρησης συνειδήσεως αναγνωρίζεται σύμφωνα με τις εθνικές νομοθεσίες που διέπουν την άσκησή του.»

Άρθρο 11: Ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης

«Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία γνώμης και την ελευθερία λήψης ή μετάδοσης πληροφοριών ή ιδεών, χωρίς την ανάμειξη δημοσίων αρχών και αδιακρίτως συνόρων. Η ελευθερία των μέσων μαζικής ενημέρωσης και η πολυφωνία τους είναι σεβαστές».

Άρθρο 22:

Πολιτιστική, θρησκευτική και γλωσσική πολυμορφία - «Η Ένωση σέβεται την πολιτιστική, θρησκευτική και γλωσσική πολυμορφία.»

Νομοθετικές πράξεις της ΕΕ για την ρητορεία μίσους:

- **Απόφαση-πλαίσιο 2008/913/ΔΕΥ για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω του ποινικού δικαίου.**

Άρθρο 1: Αδικήματα ρατσισμού και ξενοφοβίας Κάθε κράτος μέλος λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα ώστε να εξασφαλίσει ότι τιμωρούνται οι ακόλουθες εκ προθέσεως τελούμενες πράξεις:

- α) η δημόσια υποκίνηση βίας ή μίσους που στρέφεται κατά ομάδας προσώπων ή μέλους ομάδας, που προσδιορίζεται βάσει της φυλής, του χρώματος, της θρησκείας, των γενεαλογικών καταβολών ή της εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής,
- β) η τέλεση πράξης που αναφέρεται στο στοιχείο α) με δημόσια διάδοση ή διανομή φυλλαδίων, εικόνων ή άλλου υλικού,
- γ) η δημόσια επιδοκιμασία, η άρνηση ή η χονδροειδής υποτίμηση της σοβαρότητας όσον αφορά εγκλήματα γενοκτονίας, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και εγκλήματα πολέμου, όπως ορίζονται στα άρθρα 6, 7 και 8 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, και η οποία στρέφεται κατά ομάδας προσώπων ή μέλους ομάδας που προσδιορίζεται βάσει της φυλής, του χρώματος, της θρησκείας, των γενεαλογικών καταβολών ή της εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής όταν η συμπεριφορά εκδηλώνεται κατά τρόπο που είναι πιθανόν να υποκινήσει βία ή μίσος στρεφόμενο κατά μιας τέτοιας ομάδας ή μέλους μιας τέτοιας ομάδας,
- δ) η δημόσια επιδοκιμασία, άρνηση ή χονδροειδής υποτίμηση της σοβαρότητας των εγκλημάτων τα οποία ορίζονται στο άρθρο 6 του Καταστατικού του Διεθνούς Στρατοδικείου που προσαρτάται στη συμφωνία του Λονδίνου της 8ης Αυγούστου 1945, η οποία στρέφεται κατά ομάδας προσώπων ή μέλους τέτοιας ομάδας που προσδιορίζεται βάσει της φυλής, του χρώματος, της θρησκείας, των γενεαλογικών καταβολών ή της εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, όταν η συμπεριφορά εκδηλώνεται κατά τρόπο που είναι πιθανόν να υποκινήσει βία ή μίσος στρεφόμενο κατά μιας τέτοιας ομάδας ή μέλους μιας τέτοιας ομάδας.

Άρθρο 7: «Η παρούσα απόφαση-πλαίσιο δεν συνεπάγεται μεταβολή της υποχρέωσης σεβασμού θεμελιωδών δικαιωμάτων και θεμελιωδών νομικών αρχών, συμπεριλαμβανομένων της ελευθερίας της έκφρασης και της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι, όπως κατοχυρώνονται στο άρθρο 6 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση».

- Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με την εφαρμογή της απόφασης-πλαισίου 2008/913/ΔΕΥ για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω του ποινικού δικαίου – COM (2014) 27 final

Νομοθετικές πράξεις της ΕΕ για την προστασία των δεδομένων³¹:

- Οδηγία 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών

³¹ Στις 25 Ιανουαρίου 2012, η Επιτροπή πρότεινε μια συνολική μεταρρύθμιση των κανόνων της ΕΕ περί προστασίας των δεδομένων με στόχο να ενισχυθούν τα ατομικά δικαιώματα (ιδίως τα δικαιώματα προστασίας της ιδιωτικής ζωής στο διαδίκτυο), να αντιμετωπισθούν οι προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης και των νέων τεχνολογιών και να ενισχυθεί η ψηφιακή οικονομία της Ευρώπης. Στις προτάσεις περιλαμβάνονται: 1) COM(2012) 11 final - πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών (γενικός κανονισμός για την προστασία δεδομένων), COM (2012) 11 final και 2) COM(2012) 10 final – πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από αρμόδιες αρχές για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων, και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών, COM (2012) 10 final. Οι δύο προτάσεις επί του παρόντος συζητούνται στο Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (συνήθης νομοθετική διαδικασία).

- Απόφαση πλαίσιο 2008/977/ΔΕΥ του Συμβουλίου για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που τυγχάνουν επεξεργασίας στο πλαίσιο της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις
 - Οδηγία 2002/58/ΕΚ σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών (τροποποιηθείσα από την οδηγία 2009/136/ΕΚ).
 - Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 45/2001 σχετικά με την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τα όργανα και τους οργανισμούς της Κοινότητας και σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών.
-